

MEĐUNARODNA NADLEŽNOST PREMA UREDBI O UZDRŽAVANJU 4/2009

Raner, Lana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, FACULTY OF LAW / Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:777985>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
- [Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U RIJECI
PRAVNI FAKULTET U RIJECI

Lana Raner

MEĐUNARODNA NADLEŽNOST PREMA UREDBI O UZDRŽAVANJU 4/2009
(diplomski rad)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
PRAVNI FAKULTET U RIJECI

Lana Raner

MEĐUNARODNA NADLEŽNOST PREMA UREDBI O UZDRŽAVANJU 4/2009
(diplomski rad)

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ivana Kunda

Studentica: Lana Raner

Rijeka, 2016.

*PRAVNI FAKULTET
SVEUČILIŠTA U RIJECI
INTEGRIRANI PREDDIPLOMSKI I DIPLOMSKI
SVEUČILIŠNI STUDIJ PRAVA*

Izjava o autentičnosti diplomskog rada

Ime i prezime Lana Raner

Izjavljujem da je diplomski rad na temu

Međunarodna nadležnost prema Uredbi o uzdržavanju 4/2009

moje autorsko djelo koje sam samostalno izradio/la.

Korištena literatura na koju sam se referirao/la navedena je u popisu literature i citirana u radu.

Studentica

U Rijeci 28. listopada 2016.

I. SAŽETAK

Suvremeni svijet koji se razvija enormnom brzinom na svim područjima, globalizacija, migracije, razvoj tehnologije i društva općenito postavili su velike izazove pred čovječanstvo, i neminovno utjecali na promjenu sustava vrijednosti i shvaćanja o najrazličitijim životnim područjima, a te promjene se konstantno odvijaju i dalje. Obitelj, odnosi unutar nje i djeca, kao osjetljive kategorije pod najvišom zaštitom države, suočile su se s brojnim izazovima, od samog opstanka pa do zaštite svojih prava, u slučaju narušenih obiteljskih odnosa. Situacija postaje još delikatnija kad se radi o sporovima s međunarodnim elementom zbog različitosti pravnih sustava između država. Iz tog razloga, europski zakonodavac je 18. prosinca 2008. godine donio Uredbu o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja, kako bi stvorio jedinstven akt s unificiranim pravilima za sve države članice, a čiji je cilj olakšati postavljanje zahtjeva za uzdržavanje s prekograničnim elementom te da uzdržavana osoba lakše dobije odluku koja je automatski ovršna u drugoj državi članici.

Ključne riječi: međunarodno privatno pravo, sudska nadležnost, obiteljsko pravo, uzdržavanje, pravo Europske unije

II. SUMMARY

The modern world is rapidly developing in all areas such as globalization, migration, the development of modern technology and society in general, which present a huge challenge for mankind and ultimately affect our value system and understanding of different life situations, and those changes are constantly occurring. Family, relationships within it and children, as the most sensitive category under the highest state's protection, are faced with many challenges, ranging from the survival of the family unit to its protection. The situation is even more delicate in cases with an international element because of the differences between legal systems. Because of that, the European legislator enacted the Council Regulation (EC) No 4/2009 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations, on 18 December 2008, in order to unify rules of all Member States, with the goal of simplifying the commencement of cross-border maintenance proceedings, and obtaining a decision automatically enforceable in another Member State.

Keywords: private international law, court jurisdiction, family law, maintenance, European Union law

III. SADRŽAJ

I. SAŽETAK	I
II. SUMMARY.....	II
III. SADRŽAJ	III
IV. UVOD	1
1. DRUŠTVENO-EKONOMSKA POZADINA.....	2
2. UZDRŽAVANJE KAO OBITELJSKOPRAVNA USTANOVA	5
2.1. Pojam uzdržavanja	5
2.2. Uzdržavanje djece	7
2.3. Uzdržavanje bračnih drugova, roditelja i drugih srodnika.....	8
3. OPĆENITO O UREDBI O UZDRŽAVANJU 4/2009	11
3.1. Mjesto i uloga	11
3.2. Područje primjene	13
3.3. Osnovni pojmovi.....	14
4. OPĆA NADLEŽNOST	16
4.1. Uobičajeno boravište tuženika	16
4.2. Koncentracija nadležnosti	17
4.3. Pridruženi zahtjevi	19
5. SPORAZUMNI IZBOR SUDA	24
6. SUPSIDIJARNA NADLEŽNOST	26
7. <i>FORUM NECESSITATIS</i>	27
8. OSTALE POSTUPOVNE ODREDBE	28
8.1. Ograničenje nadležnosti.....	28
8.2. Pokretanje postupka i provjere nadležnosti i dopustivosti.....	29
8.3. Litispendencija	30
8.4. Povezani predmeti.....	31
8.5. Privremene i zaštitne mjere.....	32

V. ZAKLJUČAK	34
VI. POPIS KRATICA	35
VII. POPIS LITERATURE.....	36

IV. UVOD

U ovom diplomskom radu, obrađena je tema međunarodne nadležnosti prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja.¹ Riječ je svakako o temi od velike važnosti, koja još veći značaj dobiva razvitkom društva i promjenama međuljudskih odnosa, pojavljivanjem novih kategorija istih i migracijama stanovništva po sve većem području, a koji dovode do stvaranja obiteljskih odnosa s državljanima drugih država. Ukoliko dođe do nesuglasica ili prekida takvih obiteljskih odnosa s međunarodnim elementom, rješavanje sporova i ostvarivanje prava je teže i dugotrajnije. Uredba o uzdržavanju 4/2009 je donesena od strane europskog zakonodavca kako bi unificirala pravila među državama članicama Europske unije (dalje u tekstu: EU) i olakšala postupanje u predmetima vezanim za uzdržavanje.

Rad započinje uvodnim razmatranjima koja uključuju analizu čimbenika koji su doveli do modernih tipova obiteljskih odnosa i relevantne statističke podatke za Republiku Hrvatsku i područje Europske unije koji ukazuju na konstantan porast broja zahtjeva za uzdržavanjem, kao i razvoda, migracija i ostalih faktora koji dovode do situacija u kojima se uzdržavanje traži. Nadalje, autorica iznosi osnovne pojmove i posebnosti instituta uzdržavanja, sa zasebnim obradama uzdržavanja djeteta, drugih srodnika i bračnih i izvanbračnih drugova, te uzdržavanja s međunarodnim obilježjem kao uvod u analizu Uredbe o uzdržavanju 4/2009, odnosno njezinih odredaba o međunarodnoj nadležnosti i ostalih postupovnih odredaba.

Cilj i svrha ovog diplomskog rada su približiti i pojasniti pojmove vezane za uzdržavanje s međunarodnim elementom, analizirati postojeća rješenja i postupak za ostvarenje zahtjeva za uzdržavanje, s naglaskom na Uredbu o uzdržavanju 4/2009 uspoređujući sudsku praksu relevantnu za ovu materiju.

¹ Uredba Vijeća (EZ) br. 4/2009 od 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja, SL L 7, 10. 1. 2009., str. 1-9. izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja, SL L 7, 10. 1. 2009., str. 1-9.

1. DRUŠTVENO-EKONOMSKA POZADINA

Od najranijih razdoblja pa sve do danas, pojam obitelji se mijenjao kroz različite organizacijske oblike i uvriježena ljudska shvaćanja karakteristična za svako pojedino razdoblje. Razvojem društva i civilizacijskim napretkom neminovan je i razvoj obitelji kao sudionika tog društvenog razvitka. Uz brojne tipove obitelji koji su postojali kroz povijest, od prvotnih primitivnih zajednica, preko razdoblja rimske obitelji, patrijarhata, obiteljskih zadruga i brojnih drugih, struktura obitelji, kao i pojedinih njenih članova, u bitnome se mijenjala. Zasigurno veliki preokret u društvu, pa tako i u svim njegovim čimbenicima, dogodio se tijekom 18. i 19. st. s pojavom industrijskih revolucija. Eksplozija industrijskog razvoja, migracije seoskog stanovništva u gradove, nova radna mjesta i tehnologije nedvojbeno su unijeli i značajne promjene unutar obiteljskog života. Urbanizacija je rezultirala selidbama pojedinih članova, ili čak čitavih obitelji, u potrazi za poslom, novi strojevi i tehnologije su omogućili više mogućnosti, ali i nerijetko posljedično udaljavanje članova obitelji. Dr. sc. Maja Ljubetić u svom web predavanju pod temom „Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu“ navodi autore Haralambosa i Holborna, koji spominju „četiri glavne transformacije koje su se zbivale, a koje su se neizbježno odražavale na tadašnje obitelji, i to: industrijalizam, kapitalizam, urbanizaciju i liberalnu demokraciju.“²

Današnja situacija, u svezi s organizacijskim i strukturalnim oblikom obitelji, zasigurno bi bila nezamisliva čak i prije samo nekoliko desetaka godina. Struktura obitelji mijenja se u suvremenom društvu pa su tako sve rjeđe proširene obitelji s velikim brojem članova i generacija koje obuhvaćaju, a obitelji s jednim roditeljem su sve češći oblik obiteljske zajednice. Primjera radi, prema podacima Državnog zavoda za statistiku³, odnosno posljednjeg dostupnog popisa stanovništva iz 2011. godine, u Hrvatskoj su od 1,215,865 obitelji, njih 207,862, odnosno 17,09 posto bile jednoroditeljske obitelji. Od toga 174,517 obitelj su činile majka i dijete, a u 33,345 otac i dijete. U Gradu Zagrebu od 221,875, njih 43.554 su jednoroditeljske što čini čak 19,6 posto. Od toga 37,162 obitelji čine majka i dijete, dok 6,392 obitelji čine otac i dijete. Istraživanja iz sredine osamdesetih godina prošloga stoljeća ukazala su da stopa sklopljenih brakova među mladima u mnogim zapadnim zemljama pada.⁴

² Ljubetić, Maja, Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2006., https://www.ffst.unist.hr/images/50013806/Ljubetic_022006.pdf, (posjećeno: 18.07.2016)

³ Podatci dostupni na: <http://www.dzs.hr/>, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., kućanstva i obitelji (posjećeno: 18.07.2016.)

⁴ Berdica, Josip, Tučak, Ivana, Uzorak naše kulture: razvod braka, u: Rešetar, Branka, Župan, Mirela (ur.), Imovinskopravni aspekti razvoda braka, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2011., str. 18.

Demografske, sociološke, kulturne, tehnološke i druge promjene s kojima se suočava moderno društvo nezaobilazno su promijenile i percepciju sustava vrijednosti koje sada dobivaju novo značenje. Samo nekoliko desetaka godina unatrag, društvena uloga žene je bila podređena, bilo je nezamislivo da samostalno zarađuje sredstva za život, a izvanbračna djeca, kao i roditelji koji su birali takvu vrstu zajednice za svoj suživot, bili su pod izraženom društvenom stigmom i zgražanjem. Iako u pojedinim dijelovima zaostaci takvih stavova i dalje opstaju, općenito gledano se može zaključiti kako je ipak svijet postao puno liberalnije mjesto, alternativni oblici obitelji naspram onih konvencionalnih sve prirodniji i učestaliji, a emancipacija sve normalnija pojava. Bez obzira na te činjenice, današnji sustav vrijednosti i shvaćanja, kao i razvoj društva koji se događa nevjerojatnom brzinom utjecali su na stavove mladih ljudi i njihova veća očekivanja od braka, ali i života općenito. Iz svih navedenih razloga i činjenica, ponajviše velikog broja razvoda i velikog broja izvanbračnih i drugih kohabitantskih zajednica, proizlazi potreba rješavanja i reguliranja situacija u kojima nakon raskida određene zajednice, član obitelji ili bračni drug nema dovoljno sredstava za život ili se radi o djeci koju treba osigurati i zaštititi, a onda kad se ta dužnost ne izvršava dobrovoljno.⁵ Primjerice, prema podacima Državnog zavoda za statistiku,⁶ 1960. godine, od ukupno razvedenih 4811 brakova, njih 2354 je bilo s uzdržavanom djecom, a ukupan broj uzdržavane djece iznosio je 3344. Porast je zabilježen i 1990. godine, kad je od 5466 razvedenih brakova, njih 3363 uključivalo uzdržavanu djecu, s ukupno je takve djece bilo 4998. Stalan rast ovih brojeva evidentan je i iz zadnjeg dostupnog izvješća, onog iz 2014. godine, prema kojem se na 6570 razvoda pojavljuje 3950 onih sa uzdržavanom djecom, čiji ukupan broj iznosi 6174. Situacija je još složenija kad se uzme u obzir enormna cirkulacija stanovništva unutar pojedine države, između različitih država, po prostoru Europske unije ili na različitim kontinentima, posebno posljednjih godina.

Kako bi se dodatno podcrtala važnost regulacije instituta uzdržavanja, pogotovo s obzirom na argument sve većeg migriranja stanovništva prilikom kojeg zajednice u koje pojedinci ulaze nerijetko imaju i prekogranični karakter, zanimljivi su podatci izneseni u „Izvješću Komisije Europskom parlamentu, Vijeću i Europskom gospodarskom i socijalnom odboru o primjeni Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja

⁵ Župan, Mirela, Ostvarivanje prava djeteta na uzdržavanje u međunarodnom privatnom pravu Europske unije, doktorska disertacija, Rijeka, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2009., str. 5.

⁶ Podatci dostupni na: www.dzs.hr, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Kućanstva i obitelji, (posjećeno: 18.07.2016.)

izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000⁷, koje je objavljeno 15. travnja 2014. godine u Bruxellesu.⁸ Prema tim podacima, preuzetim iz teksta Komunikacije Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – Uvođenje pravne jasnoće u pogledu vlasničkih prava međunarodnih parova iz 2011. godine, od otprilike 122 milijuna brakova unutar Europske Unije, oko 16 milijuna njih je prekograničnog karaktera što je, izraženo u postotku, čak 13%. Od 2,4 milijuna brakova sklopljenih u EU u 2007., oko 300 000 spada u tu kategoriju. Što se tiče statistike razvedenih brakova s međudržavnim elementom, u istoj godini bilo ih je 140 000 od 1040000 ukupnog broja razvoda u EU. Također navode zanimljivu statistiku u skladu s podacima Eurostata za 2010., da se svake godine u Europskoj uniji sklopi više od 2,2 milijuna novih brakova i zaključi se približno milijun razvoda braka.

Sve brojnije i intenzivnije društvene promjene sa sve većim razmjerima svojih dosega u vidu ove tematike nužno zahtijevaju pravnu regulativu na višim razinama, s obzirom da nacionalna zakonodavstva postaju nedovoljna zbog sve češćeg međunarodnog elementa u obiteljskim odnosima. Sve veći broj ljudi na sve većem području u međuodnosima neminovno za sobom povlači slučajeve neslaganja s međunarodnim elementom, u vidu razvoda, podjele skrbništva nad djecom ili jednostavno nepomirljivih razlika koje prethode situacijama u kojima se traži uzdržavanje, a u velikom broju slučajeva pojedinci ne znaju ni kako krenuti s ostvarivanjem prekograničnih predmeta. U posljednje vrijeme je, dakle, sve izraženija problematika uzdržavanja, kao i potreba za njegovim uređivanjem, na nacionalnoj, europskoj i međunarodnoj razini.

⁷ Podatci dostupni na: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/HR/1-2014-225-HR-F1-1.Pdf>, COM(2014) 225 final, str. 4., (posjećeno: 19.07.2016)

⁸ Podatci dostupni na: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/HR/1-2014-225-HR-F1-1.Pdf>, COM(2014) 225 final, str. 4., (posjećeno: 19.07.2016)

2. UZDRŽAVANJE KAO OBITELJSKOPРАВNA USTANOVA

2.1. Pojam uzdržavanja

Pojam uzdržavanja u smislu u kojem ga danas shvaćamo, pojavljuje se najprije između roditelja i djece kao uzajamna obveza u rimskom pravu, negdje početkom nove ere, u razdoblju principata i nazivao se *alimentum*, a od tog naziva i potječe termin „alimentacija“.⁹ „U kasnom III. stoljeću postoji uzajamna obveza unuka na davanje *alimentuma* djedu i baki te obratno, pa čak i nezakonitom djetetu te obratno,“¹⁰ „dok je u doba Justinijana (VI. stoljeće) obveza personalno proširena na sve osiromašene bliže rođake“.¹¹

Uzdržavanje ili alimentacija dolazi od latinske riječi *alere* što znači hraniti, odnosi se na „uzdržavanje, troškovi oko uzdržavanja za rad nesposobnih osoba, roditelja, žene (rastavljene) i djece“.¹² Hrvatska enciklopedija navodi¹³ uzdržavanje u obiteljskom pravu kao jedan od osobnoimovinskih učinaka obiteljskopравnih odnosa koji nastaje između određenih članova obitelji, a uređeno je kogentnim zakonskim normama. Izostanak dispozitivnosti u većoj mjeri kod normiranja ove materije, među ostalim, jasno govori u prilog važnosti ovog pravnog područja, kao i činjenica da su kod uzdržavanja u obiteljskom pravu taksativno navedeni subjekti koji se pojavljuju unutar tog područja, kao ovlaštenici ili obveznici uzdržavanja, a i pretpostavke koje se moraju ispuniti da bi se radilo o uzdržavanju, za razliku, na primjer, od uzdržavanja u građanskom pravu gdje to nije slučaj.¹⁴ Obiteljski zakon u čl. 281. o dužnosti i pravu na uzdržavanju propisuje: „Uzdržavanje je dužnost i pravo roditelja i djece, bračnih i izvanbračnih drugova, srodnika u ravnoj lozi te pastorka i maćehe i očuha, kad je to predviđeno ovim Zakonom.“¹⁵ Uzdržavanje se često u kolokvijalnom govoru naziva „potporom članovima obitelji“, koja uostalom i daje sasvim solidan laički uvid u osnovnu značajku ovog pravnog termina. Temelj za ovaj institut nalazi se u jednom od osnovnih načela obiteljskog prava, načelu solidarnosti, uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji, koji je propisan i u čl. 4. Obiteljskog zakona.

⁹ Aras, Slađana, Uzdržavanje djece – sudski alimentacijski postupci u domaćem i poredbenom pravu, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013., str. 14.

¹⁰ Loc. cit., PREMA Berger, A., Encyclopedic Dictionary of Roman Law, u: Transactions of the American Philosophical Society, n.s., vol. 43, br. 2, 1953., str. 360.

¹¹ Loc. cit., PREMA Codex Iustinianus, 5. knjiga, titul 26. i 50.

¹² Klaić, Bogoljub, Veliki rječnik stranih riječi, Zagreb, Zora, 1974., str. 46.

¹³ Hrvatska enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=63557> (posjećeno: 22.07.2016)

¹⁴ Šimović, Ivan, Uzdržavanje bračnih i izvanbračnih drugova te istospolnih partnera – hrvatska rješenja i europski kontekst, Rev. soc. polit., god. 18, br. 3, 2011., str. 259.

¹⁵ Obiteljski zakon, NN br. 103/15

Sredstva za uzdržavanje u pravilu se daju dobrovoljno, s obzirom na uzajamnu povezanost i emotivnu komponentu koja postoji između članova obitelji i međusobno ih povezuje na intenzivnijoj razini od drugih vrsta odnosa. Pojedinaac kao član obitelji koji sam nije u mogućnosti ostvarivati materijalna sredstva za osnovne životne potrebe može tražiti uzdržavanje od članova svoje obitelji koji su u mogućnosti za isto te se očekuje da će mu oni pomoći, stoga se uzdržavanje smatra i moralnom koliko i zakonskom obvezom. Uzdržavanje je obiteljskoppravna ustanova koja se ostvaruje između fizičkih osoba, dakle u privatnopravnom području, no značaj tog ostvarenja nije izrazit samo za članove obitelji na koje se predmetno uzdržavanje odnosi, već postoji i za cijelu zajednicu i društvo. Obiteljskoppravna pravila o uzdržavanju povezana su s pravilima socijalne zaštite o uzdržavanju, s obzirom da se ostvarenjem uzdržavanja država oslobađa dužnosti zbrinjavanja osoba koje nemaju dovoljno materijalnih sredstava za život i rasterećuju državni fondovi.¹⁶ U praksi su česti slučajevi u kojima osobe ovlaštene na primanje uzdržavanja, recimo roditelj koji nema sredstava za život niti je sposoban za rad, ne želi tražiti od svoje obitelji pomoć, recimo djeteta koje je zaposleno i u mogućnosti isplaćivati iznos uzdržavanja, zbog srama, neugode ili jer ne želi biti djetetu na teret. Poznati su i slučajevi gdje takva osoba iz prethodno navedenog primjera uzdržavanje traži, ali zbog narušenih obiteljskih odnosa ili nekog drugog osobnog razloga obveznik uzdržavanja ne želi isplatiti potreban iznos. U tom slučaju se pravo na uzdržavanje ostvaruje prisilno, za razliku od dobrovoljnog, u sudskom postupku. Autor Šimović upozorava „na trend stalnog porasta broja sporova o uzdržavanju u Hrvatskoj na koji ukazuju sljedeći statistički podaci: 2004. godina – 1 797 sporova, 2005. godina – 1 751 spor, 2006. godina – 1 870 sporova, 2007. godina – 2 181 spor, 2008. godina – 2 475 sporova.“¹⁷ Toliki porast u samo 4 godine zaista je nevjerojatan i značajan pokazatelj važnosti uređivanja ovog područja, a kad se tome još pridoda broj uzdržavanja s prekograničnim elementom, brojke su zaista šokantne i znakovite.

Uzdržavanje kao pravni institut u hrvatskom pravu ima neke posebnosti, pa je ono tako zakonska i strogo osobna obveza, ne zastarijeva kao pravo i nitko ga se ne može unaprijed odreći, privilegirano je kod ovrhe u odnosu prema ostalim tražbinama, primanja na temelju uzdržavanja izuzeta su od ovrhe neke druge tražbine i nikad se ne vraćaju obvezniku te se u pravilu dosuđuje samo za buduće vrijeme.¹⁸

¹⁶ Alinčić, Mira, Hrabar, Dubravka, Jakovac-Lozić, Dijana, Korać Graovac, Aleksandra, Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, Narodne novine, 2007., str. 437.

¹⁷ Šimović, Ivan, Uzdržavanje..., op. cit., str. 258.

¹⁸ Ibid., str. 443.

Nadalje, Zakon o socijalnoj skrbi¹⁹ u svom čl. 5. st. 1. propisuje da je svatko dužan brinuti se za zadovoljavanje svojih životnih potreba i životnih potreba osoba koje je po zakonu ili po drugoj pravnoj osnovi dužan uzdržavati. Nadalje, u istom članku, st. 2. kaže da je svatko svojim radom, prihodom i imovinom dužan pridonositi sprječavanju, otklanjanju ili ublažavanju vlastite socijalne ugroženosti, kao i socijalne ugroženosti članova svoje obitelji, posebice djece i drugih članova obitelji koji se ne mogu brinuti o sebi. Prema čl. 64. Ustava RH-a, roditelji su dužni odgajati, uzdržavati i školovati djecu te imaju pravo i slobodu da samostalno odlučuju o odgoju djece, dok su djeca dužna brinuti se za stare i nemoćne roditelje.

Iz navedenog je evidentna važnost ustanove uzdržavanja, a dodatna potvrda te važnosti vidljiva je u odredbama Ovršnog zakona²⁰, koji u čl. 172. propisuje izuzeća od ovrhe pa su tako izuzeta primanja po osnovi zakonskog uzdržavanja, a u čl. 173. propisuje ograničenje ovrhe pa stoga ako se ovrha provodi na plaći ovršenika radi naplate tražbine po osnovi zakonskog uzdržavanja od ovrhe je izuzet iznos u visini od jedne polovine prosječne netoplaće u Republici Hrvatskoj, dok je radi naplate tražbine po drugim osnovama od ovrhe izuzet iznos u visini dvije trećine prosječne neto plaće u Republici Hrvatskoj. I iz toga je vidljiv povlašten položaj uzdržavanja u odnosu na druge institute, s obzirom da Zakon propisuje veći iznos za mogućnost naplate. Radi se svakako o području osjetljive naravi, za koje je potrebno detaljno i precizno normiranje.

2.2. Uzdržavanje djece

Obitelj je kroz povijest mijenjala svoju strukturu, organizacijski oblik, ali i društvenu ulogu. Poznati su najrazličitiji primjeri postupanja u obitelji karakteristični za razdoblja kojima su pripadali i vrlo vjerojatno nepojmljivi za svako sljedeće razdoblje. Poznata su razdoblja u kojima su djeca faktički bila stvar koje je otac mogao prodati ili raditi s njima što je htio s obzirom da su se smatrali njegovim vlasništvom kao što je doba starog Rima, patrijarhalna razdoblja primjerice u engleskim kolonijama u 17. stoljeću u kojima je to „posjedovanje“ članova obitelji od strane oca bilo nešto blaže, ali ipak izraženo kao sistem u kojem je otac obitelji odlučivao o svemu relevantnom za obitelj i imao pravo skrbi nad djecom, a krajem 18. i najvećim dijelom 19. stoljeća pojavila se promjena običajnog prava očeva na kontakte i skrb

¹⁹ Zakon o socijalnoj skrbi, NN br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16

²⁰ Ovršni zakon, NN br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16

nad djecom.²¹ U tom periodu je naglašavana potreba za odgojem, brigom i ljubavi prema djetetu, a tijekom tog razdoblja se prvi put spomenuo termin „najbolji interes djeteta.“

U današnjoj zakonskoj regulativi i nastojanjima sudske prakse, taj termin zauzima centralni položaj unutar svake obiteljskopravne ustanove. Djeca su pod posebnom zaštitom svih pravnih sistema i uvijek se daje prednost njihovim potrebama. To je toliko razvijeno da je u međunarodnom pravu, kao i u našem nacionalnom zakonodavstvu, formirano načelo najboljeg interesa djeteta, koje je prvi put istaknuto u čl. 2. Deklaracije o pravima djeteta²² iz 1959. godine.

U čl. 283. st. 1. Obiteljskog zakona²³ propisan je redosljed osoba s pravom na uzdržavanje i prema njemu uzdržavanje djece ima prednost pred uzdržavanjem bračnog ili izvanbračnog druga i roditelja. U toj zakonskoj odredbi je već izražena važnost djeteta kao subjekta i nastojanje zakonodavca da ga u najvećoj mogućoj mjeri zaštititi prije ostalih stranaka. Takva rješenja postoje i na međunarodnoj razini, za sporove s prekograničnim elementom, pa na primjer Konvencija o pravima djeteta iz 1989. godine, čija je Republika Hrvatska stranka od 1991. godine na temelju notifikacija o sukcesiji, u svom čl. 27. st. 4. navodi: „Države stranke će poduzeti sve potrebne mjere kako bi osigurale da dijete dobije sredstva za uzdržavanje od roditelja ili drugih osoba koje su za njega materijalno odgovorne, kako u granicama države stranke tako i iz inozemstva. Napose će, u slučajevima kad osoba koja je materijalno odgovorna za dijete živi u drugoj zemlji od one u kojoj dijete živi, države stranke nastojati pristupiti ili sklopiti međunarodne sporazume te pronalaziti druga odgovarajuća rješenja.“²⁴

2.3. Uzdržavanje bračnih drugova, roditelja i drugih srodnika

Iako su djeca pod osobitom zaštitom države i međunarodnih organizacija zbog svog osjetljivog položaja u društvu, i kao takva kategorija najčešće posebno uređivani dodatnim ili posebnim pravilima, temelj za ustanovu uzdržavanja u obiteljskom pravu počiva u povezanosti svih članova obitelji i međusobnoj solidarnosti, pa stoga jednako važnim čini i regulaciju ostvarivanja prava na uzdržavanje od strane osoba koje su u bračnoj zajednici, ili nekoj drugoj

²¹ Šeparović, Miroslav, Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi, Zagreb, Novi informator d.o.o., 2014., str. 19.

²² dostupno na: <http://www.unicef.org/malaysia/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf>, (posjećeno: 7.9.2016.)

²³ Obiteljski zakon, op.cit.

²⁴ Konvencija o pravima djeteta, dostupno na: http://www.dijete.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=107, (posjećeno: 23.07.2016)

vrsti zajednice, roditelja, maćehe i očuha, djeda i bake. Skupnim nazivom rečeno, svih onih osoba koje po uvriježenim smatranjima čine obitelj u užem smislu riječi.

Slijedom navedenog, u Obiteljskom zakonu²⁵ propisana je obveza punoljetnog djeteta za uzdržavanje roditelja koji nema dovoljno sredstava za život, a nije sposoban za rad u čl. 292., obveza punoljetne osobe da uzdržava svoju maćehu ili očuha u istim uvjetima i ako su ga oni uzdržavali ili se brinuli o njemu dulje vrijeme u čl. 293., kao i dužnost punoljetnog unučeta za uzdržavanje djeda ili bake u čl. 294. pod istim uvjetima kao i za maćehu ili očuha. Isti zakon u posebnoj glavi uređuje uzdržavanje bračnog druga i uzdržavanje izvanbračnog druga i roditelja izvanbračnog djeteta, pa odredba čl. 295. propisuje: „Bračni drug koji nema dovoljno sredstava za život ili ih ne može ostvariti iz svoje imovine, a nije sposoban za rad ili se ne može zaposliti, ima pravo na uzdržavanje od svojeg bračnog druga ako ovaj za to ima dovoljno sredstava i mogućnosti.“ Za izvanbračne drugove, prema relevantnoj zakonskoj odredbi, na odgovarajući način primjenjuju odredbe koje vrijede za bračne drugove. Obiteljski zakon iz 2015. godine ne spominje odredbe o uzdržavanju istospolnih partnera, ali one su postoje i sadržane su u čl. 39. Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola.²⁶

Različiti nacionalni propisi pojedinih zemalja različito uređuju zasebne obiteljskopravne institute, pa tako i materiju koja se odnosi na prava i obveze o uzdržavanju, pa ipak neka osnovna načela nastoje se poštovati u svakom sustavu svake države. Razlike u uređenju i nisu neobična pojava, pogotovo kad se uzmu u obzir različitosti sistema koji normiraju prema svojim pravilima, na primjer, dobna granica punoljetnosti nije u svim državama jednaka. Iz tog jasno proizlazi da neka opća zakonska odredba koja propisuje punoljetnost kao uvjet za određeno postupanje ili gubitak nekih prava bez unifikacije pravila ili druge odredbe koja pojašnjava tu dobnu granicu u tom pravnom sustavu stvara neizbježnu pravnu zavrzlamu. Također, ako se zahtjevi za uzdržavanjem moraju ostvariti između nekoliko zemalja jer postoji uska veza između njih, a zakonske odredbe propisuju različite uvjete za svaku, ostvarivanje prava je praktički nemoguće bez unifikacije dokumenata na međunarodnoj razini

Autorice Korać-Graovac i Klasiček su analizirale²⁷ istraživanje provedeno od strane Europske komisije o ostvarivanju potraživanja za uzdržavanjem u državama članicama Europske unije zbog velikih problema koje izaziva protok ljudi u istoj. Istraživanje je u svojim

²⁵ Obiteljski zakon, op.cit.

²⁶ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN br. 92/14

²⁷ Korać-Graovac, Aleksandra, Klasiček, Dubravka, Neka pitanja ostvarenja prava na obiteljskopravno uzdržavanje s međunarodnim elementom, Pravni vjesnik, god. 23, br. 3-4, 2007., str. 175.

rezultatima pokazalo da mogućnost ostvarivanja potraživanja uzdržavanja u državama članicama Europske unije ima za posljedicu velik broj parnica upravo zbog krhkog stanja obiteljskih odnosa. Zaključeno je i da podaci vezani uz suradnju država članica nisu u skladu s stvarnim stanjem u svezi broja zahtjeva za uzdržavanje, ali nedvojbeno upućuju na zaključak da se osobe koje imaju potraživanje s međunarodnim elementom susreću s brojnim poteškoćama, kao što su, još uvijek kompliciran postupak priznanja i ovrhe stranih sudskih odluka, materijalni troškovi postupka su nerijetko enormni, a stranke u najvećem broju slučajeva ne poznaju mehanizme suradnje među državama koji im mogu pomoći pri ostvarivanju njihovih zahtjeva. Nije rijetka ni pojava da u državama ne postoje tijela koja pomažu ostvarivanju zahtjeva za uzdržavanjem ako se radi o odraslim osobama pa mnogi nakon dugotrajnog bezuspješnog pokušavanja jednostavno odustanu od cijelog postupka naplate uzdržavanja. Nadalje, izlaže se problem brojnih poteškoća s kojima se stranke susreću i prije donošenja odluke i kasnije s priznanjem i provedbom iste nakon donošenja. Iz tog razloga su nužne unifikacijske aktivnosti i jedinstveni akt koji će objediniti pravila za sve države potpisnice.

3. OPĆENITO O UREDBI O UZDRŽAVANJU 4/2009

Proces donošenja samostalne Uredbe o uzdržavanju Europska unija je započela nakon što su joj dane potrebne unutrašnje nadležnosti za donošenje pravnih akata na polju obiteljskog prava s prekograničnim elementom.²⁸ Premda su predmeti vezani za uzdržavanje s međunarodnim elementom normirani unutar Europske unije još ranije, postojeća rješenja nisu bila dovoljno zadovoljavajuća. Zelena knjiga Europske komisije iz 2004. godine,²⁹ koja se bavi unifikacijom mjerodavnog prava koja bi ojačala uzajamno povjerenje u odluke države članica, automatskim priznanjem odluka o uzdržavanju, učinkovitom ovrhom odluka o uzdržavanju te razvijanjem i jačanjem sustava središnjih izvršnih tijela s funkcijom olakšavanja naplate uzdržavanja, posebno djece, bila je prvi korak ka zasebnom normativnom aktu, dok je Prijedlog Uredbe o uzdržavanju iz 2005. godine daljnja faza tog zakonodavnog procesa.³⁰ Proces unificiranja europskih pravila za postupke uzdržavanja je završen donošenjem Uredbe Vijeća br. 4/2009 o međunarodnoj sudskoj nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju i ovrsi odluka te suradnji u predmetima uzdržavanju. Sam naziv Uredbe o uzdržavanju 4/2009 ukazuje na to da su njome ujednačena i procesnopravna pravila koja se odnose na nadležnost priznanje i ovrhu, te kolizijskopravna pravila.³¹

3.1. Mjesto i uloga

Uredba o uzdržavanju usvojena je krajem 2008. godine, a stupila je na snagu 18. lipnja 2012. godine. Autorica Župan iznosi da se primjenjuje u svim državama članicama Europske unije, ali s određenim razlikama. Primjerice, Velika Britanija i Danska nisu sudionice unifikacije pravnih područja iz glave V. Ugovora o funkcioniranju Europske Unije, ali mogu iskoristiti mogućnost za *opt-in*.³² Velika Britanija nije ušla u sustav Haškog protokola, ali je 2009. godine ušla u sustav Uredbe o uzdržavanju 4/2009, dok Danska nije.³³ Danska će prihvatiti Uredbu o uzdržavanju 4/2009 samo u mjeri u kojoj se njome mijenja Uredba Bruxelles I pa se iz tog razloga Glave III. i VII. ne primjenjuju na odnose koje Danska ostvaruje

²⁸ Župan, M., u: Bodiroga-Vukobrat, N., op. cit., str. 268.

²⁹ Dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52004DC0254>, (posjećeno: 27.07.2016)

³⁰ Loc. cit.

³¹ Miše, Dino, Europsko obiteljsko pravo: sadašnjost i budućnost - harmonizacija ili unifikacija?, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, vol. 48., no. 98., 2015., str. 67.

³² Župan, M., u: Bodiroga-Vukobrat, N., op.cit., str. 270.

³³ Ibid., str. 271.

s drugim državama članicama.³⁴ Danska može iskoristiti mogućnost predviđenu Glavom V. i odlučiti se primjenjivati Uredbu o uzdržavanju 4/2009 u cijelosti.

Autorica Župan navodi kako su u području ujednačenog konvencijskog režima za obiteljskoppravne stvari pravila međunarodne nadležnosti imala indirektan doticaj preko pravila o priznanju i ovrsi, s obzirom da se odluka države ugovornice ne bi mogla priznati ako je donesena od strane suda koji je nenadležan prema nekom od konvencijskih kriterija. Iako ne postoji obveza država ugovornica da mijenjaju svoja nacionalna prava kako bi ih uskladile s Konvencijama u svezi direktne nadležnosti, taj postupak je preporučljiv i poželjan. Danas Europska unija uvelike mijenja ovaj dio nacionalnog međunarodnog postupovnog prava kroz propisivanje pravila direktne međunarodne nadležnosti za širi krug materije u svezi obiteljskih stvari s međunarodnim elementom te donošenjem uredaba kao akata sekundarnog prava. Primjera radi, Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti, priznanju i ovrsi sudskih odluka u bračnim predmetima i predmetima o roditeljskoj odgovornosti, kojom se ukida Uredba (EZ) br. 1347/2000 (dalje u tekstu: Uredba Bruxelles II bis) uvela pravila direktne međunarodne nadležnosti za sporove koji se odnose na bračne sporove i sporove o roditeljskoj odgovornosti za države članice, dok je za sporove koje se odnose na obveze uzdržavanje to učinila Uredba o uzdržavanju 4/2009.³⁵

Međunarodna nadležnost određena je unutrašnjim pravom svake države kojim je propisana apsolutna nadležnost sudova određene države. Njeno određivanje utječe na mogućnost pokretanja postupka uopće i ima značajnu ulogu u sudskim postupcima u međunarodnim obiteljskim predmetima.

Autorica Župan navodi kako je „u okvirima *acquisa*, Uredba o uzdržavanju do sada najsvieobuhvatnije normirala rad središnjih tijela.“³⁶ *Acquis* ili pravna stečevina Europske unije je skupni naziv za cjelokupno pravo Europske unije, odnosno skup pravnih normi i odluka koje obvezuju sve zemlje članice unutar Europske unije. *Acquis* EU-a se stalno razvija i obuhvaća sadržaj, načela i političke ciljeve iz Osnivačkih ugovora, zakonodavstvo usvojeno sukladno Ugovorima i sudskoj praksi, deklaracije i rezolucije usvojene od strane Unije, instrumente pod zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom i međunarodne sporazume sklopljene od strane

³⁴ Župan, M, Ključna pitanja u primjeni Uredbe o uzdržavanju, U: Kunda, Ivana (ur.), *Obitelj i djeca: europska očekivanja i nacionalna stvarnost/Family and Children: European expectations and national reality*, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, Hrvatska udruga za poredbeno pravo, 2014., str. 148.

³⁵ Župan, M., *Europski...*, op. cit., str. 270.

³⁶ Župan, Mirela, Drventić, Martina, Sustav središnjih tijela kroz europski model naplate prekograničnog uzdržavanja, pregledni naučni rad, dostupno na: <http://eprints.ibu.edu.ba/2994/>, (posjećeno: 06.08.2016.), str. 153.

Unije i one koje su sklopile države članice među sobom, a unutar područja aktivnosti Unije. *Acquis* EU potencijalne članice moraju prihvatiti prije ulaska u Europsku uniju i pravo Europske unije uvrstiti u svoja nacionalna zakonodavstva.³⁷ Normiranje rada središnjih tijela je ključno za što svrsishodnije ostvarivanje zahtjeva za uzdržavanje, pa prema tome Uredba o uzdržavanju 4/2009 ima ključnu ulogu u zakonodavstvu Europske unije, ali i svih država članica. Autorica Župan u svom radu navodi da je „u prvoj godini primjene Uredbe o uzdržavanju na razini EU zaprimljeno više od 4000 zahtjeva putem središnjih tijela.“³⁸ Nadalje, zahtjevi se ulažu preko središnjeg tijela države članice u kojoj podnositelj zahtjeva boravi središnjem tijelu zamoljene države članice. U Republici Hrvatskoj, donesen je u listopadu 2013. godine Zakon o provedbi Uredbe Vijeća EZ br. 4/2009 o području nadležnosti, mjerodavnog prava, priznanja i izvršenja odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja³⁹, kojim se utvrđuje provedba iste, tijela nadležna za postupanje i donošenje odluke te ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi kao središnje tijelo nadležno za provedbu Uredbe.

3.2. Područje primjene

U samim recitalima Uredbe o uzdržavanju navodi se potreba za izradom instrumenta Zajednice u području obveza uzdržavanja u koji bi bile uključene sve odredbe o sporu nadležnosti, sukobu zakona, priznavanju i izvršivosti, izvršenju, pravnoj pomoći i suradnji središnjih tijela, a koji bi uzdržavanoj osobi omogućilo da lako dobije odluku i automatsku izvršivost u drugoj državi članici.⁴⁰

Uredba o uzdržavanju 4/2009 u svom prvom članku propisuje na koga se primjenjuje, pa tako propisuje primjenu na obveze uzdržavanja koje proizlaze iz obiteljskog odnosa, roditeljstva, braka i tazbine. Dakle, ne navodi pojedinačno subjekte na koje se odnosi, ali opet iz odredbe jasno proizlazi o kojima se radi. Ne spominje istospolne partnere, kao ni naš Obiteljski zakon u dijelu koji se odnosi na uzdržavanje, ali zanimljivo je da ne spominje ni izvanbračne drugove niti jednom odredbom. Uz to, Uredba ni u jednom svojem dijelu ne definira pojam uzdržavanja, iako u recitalu 11. naglašava da se za potrebe Uredbe izraz „obveza uzdržavanja“ treba tumačiti kao autonoman pojam. Nadalje, iz recitala 21. i 25. Uredbe proizlazi da se ona odnosi i primjenjuje na uzdržavanje, tj. obveze koje iz uzdržavanja proizlaze, ali ne i na utvrđivanje postojanja obiteljskih odnosa na kojima su te obveze utemeljene. Recital

³⁷ http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/acquis_en.htm, (posjećeno: 06.08.2016.)

³⁸ Župan, M., op. cit., str. 271.

³⁹ Zakon o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009 o području nadležnosti, mjerodavnog prava, priznanja i izvršenja odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja, NN br. 127/13

⁴⁰ Recital 9. i 10 Uredbe o uzdržavanju

21. dalje naglašava da je utvrđivanje obiteljskih odnosa ostavljeno u nadležnosti nacionalnih pravnih poredaka s njihovim pravilima međunarodnog prava, dok recital 25. ponovno spominje jedinu svrhu priznavanja sudske odluke u predmetima uzdržavanja u drugoj državi članici, a ta je omogućavanje naplate zahtjeva za uzdržavanje koji je utvrđen u sudskoj odluci. Takva odluka, sama po sebi, ne daje odgovor na pitanje o priznavanju odnosa od strane države članice na kojima je utemeljena obveza uzdržavanja i donesena odluka o tome. Autorica Župan navodi tumačenje gore spomenutih recitala, prema kojima je u smislu Uredbe dopušteno različito tumačenje termina srodstva u različitim državama članicama. Odluka će se morati jednostavno izvršiti u svim državama članicama, čak i ako je primijenjeno šire tumačenje tog pojma koje nije poznato ili prihvaćeno u drugim državama članicama.⁴¹

3.3. Osnovni pojmovi

U ostatku poglavlja I, točnije članku 2., Uredba navodi objašnjenja termina i definicije u smislu Uredbe. Tu su, uz osnovna pojašnjenja pojmova uzdržavane osobe i obveznika uzdržavanja, kao svake fizičke osobe koja ima pravo na uzdržavanje ili se na to pravo poziva, i potonjeg kao svake fizičke osobe koja uzdržavanje mora plaćati ili se to za nju tvrdi, posebno važni oni iz st. 2. i 3. Navedeni stavak 2. definira izraz „sud“ kao upravna tijela država članica nadležna za stvari u svezi uzdržavanja, a pod uvjetom da osiguravaju jamstva s obzirom na nepristranost i pravo svih strana da budu saslušane, a njihove odluke u skladu sa zakonodavstvom države članice u kojoj imaju sjedište. Prema stavku 3., pojam „domicil“ za potrebe članaka 3., 4., i 6. koji se odnose na odredbe o sudskoj nadležnosti, zamjenjuje pojam „državljanstvo“ u državama članicama koje taj pojam upotrebljavaju kao povezujući faktor u obiteljskim predmetima. One strane koje imaju domicil u različitim teritorijalnim jedinicama iste države za potrebe odredbe o supsidijarnoj nadležnosti, smatra se da imaju zajednički domicil u toj državi članici.

Prema prijelaznim odredbama iz čl. 75., primjenjuju se odjeljci 2. i 3. Poglavlja IV. Uredbe o uzdržavanju 4/2009 samo na postupke započete nakon početka njezine primjene za sudske nagodbe potvrđene ili sklopljene nakon tog datuma te za autentične isprave, i to za sudske odluke donesene u državama članicama prije datuma početka primjene ove Uredbe za koje se od tog datuma traži priznavanje i utvrđivanje izvršivosti i za sudske odluke donesene nakon datuma primjene ove Uredbe u postupcima započetim prije tog datuma, ako su te odluke u području primjene Uredbe (EZ) br. 44/2001 za potrebe priznavanja i izvršenja. Uredba (EZ) br.

⁴¹ Župan, M., u: Bodiroga-Vukobrat, N., op. cit., str. 271.

44/2001 i nadalje se primjenjuje za priznavanje i izvršenje koji se provode na dan kad započinje primjena ove Uredbe. Prema čl. 76. Uredbe o uzdržavanju 4/2009, ona stupa na snagu 20. dana nakon objave u Službenom listu Europske unije. Primjenjuje se od 18. lipnja 2011., pod uvjetom da se primjenjuje Haški protokol iz 2007 u Europskoj uniji, dok se čl. 2. st. 2., čl. 47. st. 3., čl. 71., 72. i 73. primjenjuju od 18. rujna 2010.

4. OPĆA NADLEŽNOST

U Uredbi o uzdržavanju 4/2009 propisane su odredbe koje se tiču pravila i iznimaka prilikom izbora nadležnosti kad se radi o odlučivanju o zahtjevu za uzdržavanje. U takvim postupanjima sudovi država članica Europske unije mogu zasnovati nadležnost samo na temelju pravila o direktnoj nadležnosti sadržanim u Uredbi.⁴² U svom članku 3. Uredba o uzdržavanju propisuje 4 alternativne mogućnosti za opću međunarodnu nadležnost: sud mjesta u kojem tuženik ima uobičajeno boravište; sud mjesta u kojem uzdržavana osoba ima uobičajeno boravište; sud koji je u skladu sa svojim pravom nadležan za postupke o statusu osobe čiji je predmet o uzdržavanju povezan s tim postupkom, osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od strana; sud koji je u skladu sa svojim pravom nadležan za postupke o roditeljskoj odgovornosti, osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od strana. U svezi čl. 3., autori Tyzack i Lewis navode moguću zamku u pogledu t. (c) u dijelu koji navodi da se nadležnost ne može zasnovati samo na državljanstvu jedne strane u postupku. Oni smatraju da dolazi do problema kod takvog rješenja u situaciji u kojoj jedna stranka podnese zahtjev za razvod utemeljen na isključivom boravištu jedne strane pa sud, akcesorno sa postupanjem u svezi razvoda, ne može odlučivati ni u pogledu uzdržavanja bračnog druga niti djeteta.⁴³

4.1. Uobičajeno boravište tuženika

U Uredbi o uzdržavanju 4/2009 nije sadržana točna definicija uobičajenog boravišta, pa se taj pojam tumači autonomno u skladu s pravom EU-a.

Prva od navedene četiri mogućnosti se, dakle, odnosi na nadležnost suda prema latinskoj reguli *actor sequitor forum rei*, odnosno princip određivanja nadležnosti prema kojem tužitelj slijedi mjesto gdje tuženik boravi i tamo tuži. Drugi kriterij, onaj prema uobičajenom boravištu uzdržavane osobe, suprotan je prvome i kao nadležan sud postavlja onaj koji je vezan za vjerovnika u postupku. Iako se na prvi pogled to može činiti protivno zaštiti slabije strane i pravednosti navedenih u svezi prvog kriterija, to nipošto nije tako, a detaljnu analizu kriterija nalazimo i u radu autorice Župan.⁴⁴ Ona ističe kako ono štiti stranu koja je sa sociološkog i ekonomskog položaja slabija, kao što to i propisuje jedno od temeljnih postupovnih načela, a svakako postoje i dodatni argumenti za to u smislu da je sud u mjestu uobičajenog boravišta

⁴² Loc. cit.

⁴³ Tyzack, William, Lewis, Rhiannon, Mapping the jurisdiction minefield: steering clear of the traps of the EU Maintenance Regulation, dostupno na: www.dawsoncornwell.com/en/documents/RKL_EUMaint.pdf, (posjećeno: 14.09.2016.), str. 278.

⁴⁴ Župan, M., u: Bodiroga-Vukobrat, N., op. cit., str. 270.

uzdržavane osobe, odnosno vjerovnika u ovom slučaju, najkompetentniji za utvrđivanje stvarnih potreba uzdržavane osobe i kao takav ima najveći pristup svim relevantnim činjenicama i okolnostima, s obzirom da uzdržavana osoba tamo živi. Prema tome, ovaj kriterij stvara ravnotežu između postupovnih strana jer bi postojanje samo prvog dopuštalo promicanje samo interese jedne strane, i to tuženika.

Prema tome, primjerice, u slučaju uzdržavanja između bračnih partnera, ukoliko jedan traži uzdržavanje od drugog, može izabrati pokretanje postupka pred sudom svog uobičajenog boravišta ili uobičajenog boravišta svog bračnog partnera.

4.2. Koncentracija nadležnosti

Koncentracija nadležnosti po definiciji znači da u okviru određene nacionalne nadležnosti pojedini sud ili ograničen broj sudova ima ovlast postupati u karakterističnim pitanjima. Postoje različiti oblici izvođenja koncentracije nadležnosti, a osnovni su nadležnost suda više razine, nadležnost specijaliziranih obiteljskih sudova i nadležnost jednog ili nekolicine prvostupanjskih sudova. Iako koncentracija nadležnosti ima svoje korijene u predmetima u svezi dječje otmice, sve više razvija svoje temelje u širokom području obiteljskopравnih stvari.⁴⁵

U praksi Suda Europske unije postoji slučaj u kojem se radilo o podnesenim zahtjevima za uzdržavanje, a pojavila se problematika pitanja o koncentraciji nadležnosti. Radi se o spojenim predmetima *Sanders* i *Huber*⁴⁶ u kojima se radilo primjeni kriterija uobičajenog boravišta prema čl. 3. Uredbe o uzdržavanju zbog utvrđivanja nadležnosti za odlučivanje o tužbi u vezi s obvezom uzdržavanja osobe s prebivalištem u drugoj državi članici, a s obzirom na njemačke nacionalne propise kojima se uspostavlja koncentracija nadležnosti. U predmetu *Sanders*, stranke su maloljetno dijete Sophia Marie Nicole Sanders, zastupano od strane majke Marianne Sanders, i otac djeteta David Verhaegen. Tužitelj u glavnom postupku, koji uobičajeno boravi u Mettmannu u Njemačkoj, zatražio je od svojeg oca Davida Verhaegena, koji boravi u Belgiji, plaćanje alimentacije tužbom podnesenom 29. svibnja 2013. Okružnom sudu svojeg boravišta, to jest u Mettmannu. Nakon što je saslušao stranke taj je sud, na temelju propisa njemačkog prava predmet uputio okružnom sudu u Düsseldorfu. Prema njemačkom pravu, u situaciji kad jedna od stranaka nema uobičajeno boravište u Njemačkoj, propisana je isključiva nadležnost

⁴⁵ Župan, Mirela, Poretti, Paula, Concentration of jurisdiction in cross-border family matters – child abduction at focus, u: Vinković, Mario (uredio), New developments in EU labour, equality and human rights law, Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek Faculty of Law and Jean Monnet Chair in EU Labour, Equality and Human Rights Law, 2015., str. 344.

⁴⁶ Presuda od 18. prosinca 2014. u spojenim predmetima *Sanders* (C-400/13) i *Huber* (C-408/13), EU:C:2014:2461

o pitanjima uzdržavanja u slučajevima iz članka 3. točaka (a) i (b) Uredbe o uzdržavanju 4/2009 onog suda na čijem području uobičajeno boravište ima osoba koja zahtjev podnosi ili se njemu protivi.⁴⁷ Sud u Düsseldorfu se također smatrao nenadležnim, upućujući na nadležnost suda u Mettmannu. Sud koji je uputio zahtjev izražava svoje sumnje koje se, među ostalim, tiču pravila o koncentraciji nadležnosti u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja, smatrajući da takva koncentracija nadležnosti oduzima mogućnost da djeca s boravištem u tuzemstvu pokrenu postupak pred sudom koji je nadležan prema mjestu njihova uobičajena boravišta. Iz tog razloga je Sud u Düsseldorfu prekinuo postupak i uputio Sudu Europske unije zahtjev za donošenjem odluke o prethodnom pitanju vezano za tumačenje odredbe njemačkog nacionalnog prava, odnosno jesu li protivne s obzirom na čl. 3. t. (a) i (b) Uredbe o uzdržavanju.

Prema činjeničnom supstratu u slučaju Huber, stranke su Barbara Huber i Manfred Huber, supružnici koji žive odvojeno. Barbara Huber živi u Kehlu u Njemačkoj i traži od svojeg supruga, Manfreda Hubera, koji živi na Barbadosu, plaćanje alimentacije koju smatra njegovom obvezom nakon što su počeli živjeti odvojeno. Imenovana je zahtjev podnijela okružnom sudu mjesta svojeg prebivališta u Kehlu. Sud u Kehlu je na temelju gore spomenute odredbe njemačkog propisa predmet uputio sudu u Karlsruheu smatrajući taj sud nadležnim na osnovi činjenice da tužitelj uobičajeno boravi na tom području. Sud u Kehlu smatrao je da u smislu nadležnosti Uredba o uzdržavanju 4/2009 u potpunosti zamjenjuje propise država članica, a ako je to uređeno člankom 3. točkama (a) i (b) nacionalna pravila ne smiju biti u suprotnosti s onima iz tih članaka.⁴⁸ Mišljenje suda u Karlsruheu jest da je gore navedena odredba njemačkog prava protivna cilju Uredbe o uzdržavanju 4/2009 s obzirom da u bitnome otežava ostvarivanje iznosa potpore. Uzdržavana osoba mora zahtjeve ostvarivati pred sudom koji nije sud njenog prebivališta, niti je toliko upućen u realno stanje vjerovnika i dužnika za davanje, odnosno primanje uzdržavanja.⁴⁹ S obzirom na takvu situaciju, Sud u Karlsruheu je prekinuo postupak i uputio Sudu Europske unije prethodno pitanje. Sud je odlučio spojiti ova dva predmeta i dati zajedničko objašnjenje za oba, pa je tako istaknuo da prema ustaljenoj sudskoj praksi odredbe koje sadrže pravila o nadležnosti valja tumačiti na autonoman način pozivajući se, s jedne strane, na ciljeve i ustrojstvo uredbe o kojoj je riječ te, s druge strane, na opća načela razvijena u svim nacionalnim pravnim sustavima. U skladu s time, čl. 3. t. (b) Uredbe o uzdržavanju treba tumačiti u svjetlu njezinih ciljeva, njezina teksta i sustava čiji je dio. Uredba ima za cilj uvesti

⁴⁷Presuda od 18. prosinca 2014. u spojenim predmetima Sanders (C-400/13) i Huber (C-408/13), EU:C:2014:2461, t. 8(1)

⁴⁸ Presuda Sanders/Huber, t. 8(1) gore, EU:C:2014:2461, t. 15.

⁴⁹ Presuda Sanders/Huber, t. 8(1) gore, EU:C:2014:2461, t. 16.

niz mjera koje će omogućiti osiguranje učinkovite naplate zahtjeva za uzdržavanje u prekograničnim slučajevima i tako olakšati slobodno kretanje osoba unutar Unije, a uzdržavana bi osoba trebala imati mogućnost da u državi članici lako ishodi odluku koja je automatski ovršna u drugoj državi članici bez ikakvih daljnjih formalnosti. Što se tiče pravila o nadležnosti u prekograničnim sporovima koji se tiču obveza uzdržavanja, odstupanjima od pravila o nadležnosti u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja nastoji se pružiti posebna zaštita uzdržavanoj osobi koja se smatra slabijom strankom u takvom postupku pa tako i pravila o nadležnosti iz Uredbe o uzdržavanju teže tomu da, osiguraju blizinu nadležnog suda uzdržavanoj osobi. Također je naglašeno da cilj dobrog sudovanja treba promatrati ne samo iz perspektive optimiranog ustroja pravosuđa, nego i s obzirom na interese stranaka, bez obzira je li riječ o tužitelju ili tuženiku, kojima treba omogućiti, među ostalim, olakšan pristup pravosuđu i predvidljivost pravila o nadležnosti. Člankom 3. točkom (b) Uredbe o uzdržavanju, mjesto u kojem uzdržavana osoba ima uobičajeno boravište određeno je kao kriterij za utvrđivanje koji je sud nadležan odlučivati o prekograničnim sporovima koji se tiču obveza uzdržavanja. Ta odredba, koja određuje kako međunarodnu tako i mjesnu nadležnost, usmjerena je na ujednačavanje pravila o sukobu nadležnosti. Usprkos tome što su pravila o sukobu nadležnosti ujednačena utvrđenjem zajedničke poveznice, države članice i dalje imaju pravo odrediti koji je sud nadležan, naravno pod uvjetom da nacionalni propisi kojima to čine ne dovode u pitanje ciljeve Uredbe o uzdržavanju i ne oduzimaju joj njezin koristan učinak. U predmetnom slučaju, na prvom mjestu valja ispitati je li u postupcima kojih je predmet uzdržavanje koncentracija nadležnosti poput one u glavnim predmetima imala za posljedicu to da su osobe koje borave u Njemačkoj izgubile prednost koja im je pružena Uredbom o uzdržavanju, to jest mogućnost da postupak pokrenu pred sudom nadležnim prema mjestu njihova uobičajena boravišta. Slijedom svega navedenog, Sud je donio odluku da čl. 3. t. (b) Uredbe o uzdržavanju treba tumačiti tako da mu je protivan nacionalni propis poput onog u glavnom postupku kojim se u korist prvostupanjskog suda nadležnog prema sjedištu žalbenog suda uspostavlja koncentracija sudske nadležnosti u stvarima koje se odnose na prekogranične obveze uzdržavanja, osim ako to pravilo pridonosi ostvarenju cilja dobrog sudovanja i zaštićuje interes uzdržavanih osoba unapređujući učinkovitu naplatu njihovih potraživanja, što su, međutim, dužni provjeriti sudovi koji su uputili zahtjev.

4.3. Pridruženi zahtjevi

U čl. 3. t. (c) i (d) Uredbe o uzdržavanju propisana su pravila opće međunarodne nadležnosti u svezi odlučivanja o obvezama uzdržavanja, a s mogućnošću spajanja zahtjeva u jedan

postupak o kojem će se donijeti meritorna odluka o oba zahtjeva. Razlog tome leži u primjeni načela postupovne ekonomičnosti i učinkovitosti. Naime, ti zahtjevi su toliko usko povezani ili nerazdvojivi da je o njima najsvrsishodnije odlučiti u jednom postupku. U točki (c) povezivi su postupci koji se odnose na status osobe na koju se uzdržavanje odnosi i uzdržavanja, a u točki (d) oni vezani za postupke o roditeljskoj odgovornosti s uzdržavanjem, odnosno nadležan je za obveze uzdržavanja onaj sud koji je nadležan i za statusna, odnosno roditeljska pitanja. Propisane su pretpostavke za povezanu nadležnost koje moraju biti ispunjene da bi moglo doći do primjene. Dakle, pred nadležnim sudom mora biti pokrenut postupak u svezi statusnih pitanja, odluke o uzdržavanju se donose povezane sa statusnim, prema pravu države gdje se sudi, a prema tome moraju biti ispunjeni i uvjeti za postojanje nadležnosti suda za statusni postupak. Takvi uvjeti moraju postojati i za mjesnu i međunarodnu nadležnost, a potonja ne smije biti utemeljena samo na državljanstvu jedne od stranaka.⁵⁰ Autorica Župan upućuje i na problematiku podrazumijevanja pitanja „statusa osobe“ koje je podosta nejasno, nije rečeno obuhvaća li, na primjer, statusne odnose istospolnog para ili registriranog partnerstva pa, slijedom toga, i obveze uzdržavanja koje proistječu iz takvih odnosa. Nadalje u svom radu napominje kako je smisao ograničavajućeg pravila isključivanje neumjerenih kriterija. Iz tog razloga, ukoliko je sud jedne države članice postupao kao nadležan samo na temelju državljanstva jedne od strane u statusnim pitanjima, on u pogledu tog dijela smije postupati, no što se tiče uzdržavanja morat će odlučivanje u tom dijelu prepustiti sudu neke druge države članice.⁵¹ Kod pridružene nadležnosti koja se veže uz sporove o roditeljskoj odgovornosti, relevantna je i ona prema Uredbi Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenog 2003. o nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u bračnim predmetima i predmetima roditeljske odgovornosti i o ukidanju Uredbe Bruxelles II bis, jer će ona u tom slučaju biti osnova za pridruženi zahtjev. Uredba Bruxelles II bis se odnosi na sporove između bračnih drugova i one vezane uz roditeljsku odgovornost, uređuje nadležnost u tim sporovima, priznanje i ovrhu, suradnju između središnjih tijela država članica Europske unije u predmetima o roditeljskoj odgovornosti te odnos prema drugim pravnim aktima, ali se ne odnosi na pitanja uzdržavanja. S obzirom da su, prema čl. 3. t. (d) Uredbe o uzdržavanju, sudovi koji su nadležni za postupke o roditeljskoj odgovornosti nadležni su i za stvari koje se odnose na obveze uzdržavanja, „takva formulacija

⁵⁰ Župan, M., Uzdržavanje..., op. cit., str. 274.

⁵¹ Loc. cit., PREMA: Lagarde, P., Observations sur l'articulation des questions de statut personnel et des questions alimentaires dans l'application des conventions de droit international privé; Conflits et harmonisation: Mélanges Alfred E. von Overbeck, Fribourg, 1990, str. 517.

acquisa širi dijapazon mogućih foruma na kriterije utvrđene pravilima Bruxelles II bis uredbe.⁵²

O problematici pridruženih zahtjeva, govori praksa suda Europske unije, točnije predmet *A protiv B*⁵³ koji se odnosio na nadležnost u području obveza uzdržavanja prema Uredbi o uzdržavanju, a s obzirom na čl. 3. t. (c) i (d), točnije na zahtjev u pogledu obveze uzdržavanja maloljetne djece koji je istodobno s postupkom za rastavu braka roditelja, gospodina A i njegove supruge gospođe B, podnesen u državi članici različitoj od one u kojoj djeca imaju uobičajeno boravište. Iz činjeničnog stanja proizlazi da su gospodin A i njegova supruga gospođa B kao i njihovo troje maloljetne djece talijanski državljani, trajno nastanjeni u Londonu u Ujedinjenom Kraljevstvu, gdje je rođeno i svo troje djece. Gospodin A je pred sudom u Milanu u Italiji 2001. godine zatražio rastavu braka od svoje supruge, s njezinom krivnjom, te zatražio podjelu roditeljske skrbi nad dvoje maloljetne djece, a koju će on uzdržavati u iznosu od 4000 eura mjesečno. Gospođa B uzvratila je protutužbom također želeći rastavu braka i zahtijevajući mjesečni iznos uzdržavanja u visini od 18700 eura, a pri čemu je osporila nadležnost talijanskog suda smatrajući da je na temelju Uredbe Bruxelles II bis za odlučivanje o tim pitanjima nadležan britanski sud. Nadležnost britanskog suda opravdava činjenicom da su supružnici uvijek živjeli u Londonu, gdje su njihova maloljetna djeca rođena i gdje borave. Sud u Milanu proglasio se nadležnim za odlučivanje o rastavi braka prema čl. 3. Uredbe Bruxelles II bis. S obzirom na odlučivanje o zahtjevu za uzdržavanje maloljetne djece sud u Milanu se proglasio nenadležnim jer je taj zahtjev akcesoran u odnosu na postupak o roditeljskoj odgovornosti pa, prema tome, smatra da su o tom zahtjevu nadležni odlučivati britanski sudovi. Gospodin A protiv te odluke talijanskog suda je podnio žalbu Vrhovnom kasacijskom sudu u Italiji smatrajući da je takvom odlukom došlo do povrede čl. 3. t. (c) Uredbe o uzdržavanju, smatrajući da su talijanski sudovi nadležni i za odlučivanje o pitanjima koja se tiču obveza uzdržavanja djece i da je talijanski sud pogrešno protumačio čl. 3. t. (d) Uredbe o uzdržavanju s obzirom na to da se takav zaključak o nadležnosti ne može izvesti iz teksta spomenute odredbe.⁵⁴ S obzirom na okolnosti, Vrhovni kasacijski sud u Italiji je odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu Europske unije prethodno pitanje. Sud je rekao da iako nacionalni sudovi, kad su nadležni za odlučivanje o statusnim pitanjima ili onima o roditeljskoj odgovornosti, imaju nadležnost i za odlučivanje o uzdržavanju, ne mogu sami tumačiti pojam povezanih postupaka. Takvo ovlaštenje ne proizlazi iz čl. 3. t. (c) i (d) Uredbe o uzdržavanju

⁵² Župan, M., *Uzdržavanje...*, op. cit., str. 274-275.

⁵³ Presuda od 16. srpnja 2015. *A protiv B*, C-184/14, EU:C:2015:479.

⁵⁴ Presuda *A protiv B*, C-184/14, EU:C:2015:479, t. 22., 23.

4/2009, već je zbog unificiranja pravila Europske unije taj pojam potrebno tumačiti autonomno i ujednačeno.⁵⁵ Prema tome, oslanjajući se na doslovno tumačenje odredbe čl. 3. t. (c) i (d) Uredbe o uzdržavanju, valja zaključiti da se njome postupci o statusu osobe razlikuju od postupaka o roditeljskoj odgovornosti. Iako su ondje predviđeni kriteriji za dodjeljivanje nadležnosti koji su alternativni, njihov tekst ne omogućuje da se bez dvojbe utvrdi podrazumijeva li alternativnost spomenutih kriterija to da su zahtjevi u pogledu obveza uzdržavanja djeteta akcesorni samo u odnosu na postupak o roditeljskoj odgovornosti, ili se oni mogu smatrati akcesornima i u odnosu na postupak o statusu osobe. Odredba čl. 3. t. (c) i (d) Uredbe o uzdržavanju kada je riječ o kriterijima za dodjeljivanje nadležnosti koji su u njoj navedeni, razlikuje sudske postupke prema tome tiču li se prava i obveza između bračnih drugova ili prava i obveza koje roditelji imaju u odnosu na jedno dijete ili više njih. Zahtjev koji se odnosi na obveze uzdržavanja maloljetne djece pripada drugoj vrsti postupaka jer se tiče utvrđivanja obveza jednog ili drugog roditelja da uzdržava svoju djecu kako bi se osiguralo pokriće troškova njihove skrbi i školovanja, pa je tako zahtjev koji se odnosi na obveze uzdržavanja maloljetne djece tako je po svojoj naravi neraskidivo povezan s postupkom o roditeljskoj odgovornosti.⁵⁶ Dalje sud zaključuje da zahtjev koji se odnosi na obveze uzdržavanja maloljetnog djeteta nije nužno povezan s postupcima za razvod braka jer se u takvom postupku nužno ne utvrđuju obveze uzdržavanja maloljetnog djeteta, a svakako primarni cilj mora biti zaštita djeteta. Sud je odlučio da čl. 3. t. (c) i (d) Uredbe o uzdržavanju treba tumačiti na način da je u situaciji u kojoj je pred sudom jedne države članice pokrenut postupak za rastavu braka ili za okončanje bračne veze roditelja maloljetnog djeteta, dok se pred sudom druge države članice vodi postupak o roditeljskoj odgovornosti u odnosu na to dijete, zahtjev u pogledu obveze uzdržavanja tog djeteta akcesoran isključivo u odnosu na postupak o roditeljskoj odgovornosti u smislu čl. 3. t. (d) Uredbe. Sud je odlučio da je prema čl. 3. t. (c) i (d) Uredbe o uzdržavanju zahtjev za uzdržavanje maloljetnog djeteta isključivo akcesoran u odnosu na zahtjev o rješavanju roditeljske odgovornosti, kad je pred sudom jedne države pokrenut statusni postupak čiji je predmet o uzdržavanju maloljetnog djeteta povezan s tim postupkom, a pred sudom druge države postupak o roditeljskoj odgovornosti u odnosu na to dijete.⁵⁷

Primjer za navedeno je i sudska odluka Županijskog suda u Dubrovniku. Spomenuti je odlučujući o žalbi tuženice izjavljenoj protiv rješenja o privremenoj mjeri Općinskog suda u

⁵⁵ Presuda A protiv B, C-184/14, EU:C:2015:479, t. 22., 23. gore, t. 30., 31.

⁵⁶ Presuda A protiv B, C-184/14, EU:C:2015:479, t. 22., 23. gore, t. 39., 40.

⁵⁷ Presuda A protiv B, C-184/14, EU:C:2015:479, t. 22., 23. gore, t. 49.

Dubrovniku u sporu radi razvoda braka, donošenja odluke o povjeravanju maloljetnog djeteta stranaka jednom od roditelja, određivanja načina susreta i druženja djeteta s drugim roditeljem, te donošenja odluke o uzdržavanju djeteta, je donio rješenje kojim se žalba uvažava, a rješenje o privremenoj mjeri ukida i vraća prvostupanjskom sudu na ponovan postupak. Drugostupanjski sud je takvu odluku obrazložio postojanjem više bitnih povreda parničnog postupka. Tako je utvrđeno da je prvostupanjski sud je u pobijanoj odluci propustio odlučiti o privremenom povjeravanju maloljetnog djeteta jednom od roditelja, što je nužno da bi se moglo odlučiti o načinu susreta i druženja s drugim roditeljem, kao i da pri određivanja tužitelju plaćanja iznosa za uzdržavanje djeteta nije odredio niti otkad ta obveza teče, niti vrijeme dospijeca pojedinog iznosa mjesečne obveze. Što se tiče nadležnosti, na temelju priloženih dokaza utvrđeno je da tužiteljevo uobičajeno boravište u Dubrovniku, u Hrvatskoj, dok tužiteljica i maloljetno dijete žive u Sarajevu, u Bosni i Hercegovini. Nadležnost hrvatskog suda za odlučivanje o roditeljskoj skrbi proizlazi iz odredbe čl. 12. st. 4. Uredbe Bruxelles II bis, pa kako dijete ima uobičajeno boravište na području treće države, koja nije potpisnica Haške konvencije od 19. listopada 1996. o nadležnosti, primjenjivome pravu, priznavanju, izvršenju i suradnji s obzirom na roditeljsku odgovornost i mjere za zaštitu djece, ostvareni su uvjeti za određivanje nadležnosti hrvatskog suda i u pogledu odlučivanja o roditeljskoj skrbi prema odredbama čl. 3. Uredbe Bruxelles II bis. Nadležnost hrvatskog suda za odlučivanje o zakonskom uzdržavanju proizlazi iz čl. 3. (d) Uredbe o uzdržavanju 4/2009 kojim je propisano da u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja u državama članicama sudsku nadležnost ima sud koji je u skladu sa svojim pravom nadležan za postupke o roditeljskoj odgovornosti, osim ako nadležnost nije utemeljena isključivo na državljanstvu jedne od strana.⁵⁸

⁵⁸ Županijski sud u Dubrovniku, Gž. 1366/14 od 15.10.2014.

5. SPORAZUMNI IZBOR SUDA

Sve češći su slučajevi u međunarodnom obiteljskom pravu u kojima stranke same izabiru nadležnost suda, bilo izričito bilo prešutno, ali uvjet za takav odabir je određena bliska veza između suda i konkretnog predmeta.⁵⁹ Članak 4. Uredbe o uzdržavanju propisuje mogućnost izbora suda od strane stranaka u svezi uzdržavanja, uz određene uvjete, koji omogućavaju tu prorogaciju nadležnosti na temelju osigurane povezanosti predmeta sa sudom. Prema tome, iz zakonske odredbe čl. 4. proizlazi da se stranke mogu dogovoriti da su pri odlučivanju nadležni sudovi čiju su nadležnost stranke ugovorile, izuzev djece mlađe od 18 godina, s obzirom da se ovaj članak ne primjenjuje na spor koji se odnosi na obvezu uzdržavanja mlađeg od te dobne granice. U istom članku su navedeni sudovi koji mogu biti nadležni za postupanje u ovoj materiji, odnosno mogućnosti između kojih stranke mogu izabrati i sporazumno ugovoriti nadležnost odabranog suda. Radi se o sudu ili sudovima države članice u kojoj jedna od stranaka uobičajeno boravi, sud ili sudovi države članice čije državljanstvo ima jedna od stranaka, a ako se radi o slučaju obveza o uzdržavanju između bračnih partnera ili bivših bračnih partnera, nadležan može biti sud koji je nadležan za rješavanje njihovog bračnog spora ili sud i sudovi države članice u kojoj su posljednje zajedničko uobičajeno boravište bračni partneri imali najmanje jednu godinu. Gore navedeni uvjeti moraju biti ispunjeni, da bi se mogla primjenjivati mogućnost izbora nadležnog suda iz ove odredbe, odnosno omogućila prorogacija međunarodne nadležnosti, u trenutku sklapanja sporazuma o nadležnosti ili u trenutku dodjeljivanja predmeta sudu. Mogućnost izbora suda dogovorom između stranaka ima važnu ulogu u povećanju pravne sigurnosti, predvidljivosti i autonomije stranaka.⁶⁰

Prilikom prorogacije međunarodne nadležnosti, prema st. 3. istog članka, postoji i formalni uvjet valjanosti pa tako stranke moraju sklopiti sporazum o izboru suda u pisanom obliku, a sva priopćenja elektroničkim sredstvima koji osiguravaju trajni zapis smatraju se ekvivalentima pisanom obliku. Nadležnost utvrđena ovim sporazumom je isključiva, osim ako se stranke nisu drukčije dogovorile, a ukoliko se stranke usuglase o isključivoj nadležnosti suda ili sudova države koja je članica Konvencije o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudske odluke u građanskim i trgovačkim stvarima⁶¹ (dalje u tekstu: Konvencija iz Lugana), potpisane 2007. u Luganu, kad ta država nije država članica, primjenjuje se navedena Konvencija, osim u slučajevima spora koji se odnosi na obvezu uzdržavanja djeteta mlađeg od 18 godina života.

⁵⁹ Župan, M., Procesno-pravni..., op. cit., str. 157.

⁶⁰ Douga, A., Koumpli, V., op. cit. str. 222.

⁶¹ dostupno na: <http://www.europecivillaw.com/legislation/luganocon2007.htm>, (posjećeno: 7.9.2016.)

Sljedeća mogućnost prorogacije nadležnosti prema Uredbi o uzdržavanju 4/2009 je ona prešutna, u kojoj se tuženik upušta u postupak bez prigovora nadležnosti, propisana u čl. 5. Prema prethodno spomenutom članku, osim nadležnosti koja proizlazi iz drugih odredaba Uredbe o uzdržavanju 4/2009, nadležnost ima sud države članice pred kojim se tuženik upusti u parnicu, ali s tim da to pravilo ne važi ako se tuženik upusti u postupak samo kako bi osporio nadležnost.

6. SUPSIDIJARNA NADLEŽNOST

Prema čl. 6. koji propisuje supsidijarnu nadležnost, potvrđuje se gore izneseno, pa tako tekst odredbe kaže da kad niti jedan sud države članice u skladu s člancima u svezi opće nadležnosti, prorogacije međunarodne nadležnosti i prešutne prorogacije nije nadležan i niti jedan sud države koja je članica Konvencije iz Lugana koja nije država članica nema nadležnost na temelju odredaba te Konvencije, nadležni su sudovi države članice čije državljanstvo imaju obje strane.

U sklopu toga relevantan je predmet u sudskoj praksi Europskog suda u kontekstu Uredbe Bruxelles II bis, u kojem je Sud Europske unije postavio smjernice tumačenju međusobnog odnosa alternativnih kriterija opće odredbe o međunarodnoj nadležnosti za bračne predmete odlukom u predmetu *Laszlo Hadadi i Csilla Marta Mesko*.⁶² U toj presudi Sud EU-a tumači da Uredba Bruxelles II bis predviđa da je nadležnost zasnovana na kriteriju uobičajena boravišta i nadležnost zasnovana na kriteriju državljanstva alternativna, te je izrijekom dopuštena koegzistencija nekoliko potencijalno nadležnih država. Uredba ne propisuje hijerarhiju ili prioritet između mogućih nadležnosti. Po pitanju kriterija zajedničkog državljanstva sud ne nalazi da bi Uredba Bruxelles II bis nalagala uvažavati samo efektivno zajedničko državljanstvo, već sugerira da autonomno i ujednačeno tumačenje Uredbe Bruxelles II bis ne trpi privilegije nacionalnih pravila ili uvriježenog nacionalnog tumačenja.⁶³

⁶² Presuda Hadadi/Mesko od 16. lipnja 2009., C-168/08, ECLI:EU:C:2009:474

⁶³ Župan, M., Procesno-pravni..., op. cit., str. 142.

7. FORUM NECESSITATIS

Ukoliko nadležnost ne može biti određena ni po jednoj od prethodnih odredaba Uredbe o uzdržavanju 4/2009, Uredba predviđa još jednu mogućnost u vidu nužnog foruma. *Forum necessitatis* je „doktrinarno opravdan u svojstvu zaštite temeljnih ljudskih procesnih prava te realizaciji načela dostupnosti pravdi.“⁶⁴ Postupanje prema pravilima nužnog foruma dopušteno je samo iznimno, u slučaju ako nije opravdan očekivati da će se postupak voditi, ili je nemoguće da se postupak vodi, u trećoj državi i ukoliko postoji dovoljna povezanost predmeta sa sudom te države članice, što proizlazi iz samog čl. 7. Uredbe o uzdržavanju koji propisuje nužni forum. Tako spomenuta odredba kaže da kad niti jedan sud države članice prema člancima u svezi s općom nadležnošću, prorogacijom međunarodne nadležnosti i prešutnom prorogacijom te supsidijarnom nadležnošću nije nadležan, u iznimnim slučajevima sudovi države članice mogu odlučivati o sporu ako u trećoj državi s kojom je spor usko povezan, a postupak nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili on uopće u trećoj državi nije moguć. Uz navedeni, vrlo važan kriterij za provedbu nadležnosti prema ovom pravilu jest da je spor u dovoljnoj mjeri povezan s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak.

⁶⁴ Župan, M., Procesno-pravni..., op. cit., str. 157.

8. OSTALE POSTUPOVNE ODREDBE

Uvođenje postupovnih odredbi u Uredbu o uzdržavanju koje su blisko vezane za određivanje međunarodne nadležnosti, istovjetne su spomenutoj Uredbi, Uredbi Bruxelles II bis i Uredbi Bruxelles I koja je svima poslužila kao primjer. Usporedbom članaka 9.-15. Uredbe o uzdržavanju, 16.-20. Uredbe Bruxelles II bis i 26.-31. Uredbe Bruxelles I, zaključivo je da su odredbe tog dijela zaista jednake za sve tri uredbe. Postupovne odredbe Uredbe o uzdržavanju odnose se na ograničenje nadležnosti, pravila koja određuju trenutak kojim se smatra da je trenutak pokrenut pred sudom, provjeru nadležnosti i dopustivosti, pravila o litispendenciji, povezanih predmeta, kao i privremenih mjera, uključivo sa zaštitnim. Ovdje možemo govoriti o spontanoj harmonizaciji europskog postupovnog prava, s obzirom da je primjenjivanje ovih odredbi utemeljeno na praksi Uredbe Bruxelles I, a istu trebaju slijediti i sve ostale uredbe koje će biti donesene nakon nje.⁶⁵

8.1. Ograničenje nadležnosti

Uredba o uzdržavanju 4/2009 u svom čl. 8. propisuje ograničenje nadležnosti, a potom i četiri iznimke od tog pravila. S obzirom da se radi kod uzdržavanja i odlučivanja o istom radi o vrlo osjetljivoj materiji, Uredbom o uzdržavanju 4/2009 uređena su pravila za postupke koji se tiču promjene odluke o uzdržavanju. Takva pravila donesena su kako bi se ograničila zlouporaba ove mogućnosti kroz nepoštena postupanja i česte zahtjeve da se odluke mijenjaju.⁶⁶ Prema tome, spomenuti članak navodi da kad se odluka donosi u državi članici ili državi ugovornici Haške konvencije iz 2007. u kojoj uzdržavana osoba uobičajeno boravi, obveznik uzdržavanja ne može pokrenuti postupak za promjenu odluke ili za donošenje nove odluke ni u jednoj državi članici sve dok uzdržavana osoba ima uobičajeno boravište u državi članici u kojoj je odluka donesena. Zabrana djelovanja dužnika u ovom smislu, dok vjerovnik zadržava privremeno boravište na mjestu gdje je sud prema svim pravilima već donio odluku, može se isključiti, odnosno ne primjenjuje se u četiri moguće situacije. Prva od njih odnosi se na sporazumnu prorogaciju nadležnosti od strane stranaka u sporu, odnosno ograničenje nadležnosti se ne primjenjuje kad se stranke suglase da su prema čl. 4., u svezi izbora suda, nadležni sudovi te države članice. Zatim slijedi situacija u kojoj se nadležnost utvrdila upuštanjem u postupak bez prigovora, odnosno prešutnom prorogacijom u skladu s čl. 5., točnije kad se uzdržavana osoba prema spomenutoj odredbi upusti u postupak pred sudom te druge države članice. Treća moguća situacija koja isključuje ograničenje nadležnosti ogleda su

⁶⁵ Župan, M. Procesno-pravni..., op. cit., str. 158.

⁶⁶ Loc. cit.

u situaciji u kojoj nadležno tijelo u državi podrijetla, dakle u onoj u kojoj je odluka donesena, a koja je država ugovornica Haške konvencije iz 2007. godine, ne može ili odbija prihvatiti nadležnost za izmjenu odluke ili za donošenje nove odluke. Konačno, četvrta mogućnost vezana je za priznanje i ovrhu, pa se radi o situaciji kad odluka donesena u državi podrijetla koja je država ugovornica Haške konvencije iz 2007. godine, ne može biti priznata ili proglašena izvršivom u državi članici u kojoj se razmatra mogućnost postupka za izmjenu odluke ili za donošenje nove odluke.

8.2. Pokretanje postupka i provjere nadležnosti i dopustivosti

Nakon utvrđivanja nadležnosti, Uredba o uzdržavanju propisuje odredbu koja pojašnjava u kojem trenutku se smatra da je postupak pokrenut, pa tako čl. 9. predviđa dvije mogućnosti koje se smatraju ključnim trenutkom za pokretanje postupka, kad se dogode. Prvi je onaj trenutak kad je pismeno kojim se pokreće postupak ili ekvivalentno pismeno podneseno sudu, pod uvjetom da tužitelj nije kasnije propustio poduzeti radnje koje je morao poduzeti u vezi s dostavom pismena tuženiku, a drugi, alternativni, za slučaj da pismeno treba dostaviti prije njegova podnošenja sudu, za pokretanje postupka je relevantan onaj trenutak kad ga zaprimi tijelo nadležno za dostavu, pod uvjetom da tužitelj nije kasnije propustio poduzeti radnje koje je morao poduzeti u vezi s podnošenjem pismena sudu.

Uredba o uzdržavanju propisuje i obveznu provjeru nadležnosti i dopustivosti, kako bi se olakšalo postupanje, u čl. 10. i 11. Nadležnost je svaki sud države članice dužan provjeriti na način da kad se pred njim pokrene postupak o predmetu za koji u skladu s Uredbom o uzdržavanju nije nadležan, on po službenoj dužnosti mora proglasiti svoju nenadležnost. Člankom, čl. 10. je isključena primjena nacionalnih pravila koja su bila predviđena u nekim slučajevima prema Uredbi Bruxelles I. Naime, ta uredba je predviđala primjenu samo ako je tuženik imao boravište u državi članici, dok su se u ostalim slučajevima primjenjivala nacionalna pravila.⁶⁷ Pravilo o provjeri nadležnosti propisano u čl. 10. Uredbe o uzdržavanju 4/2009 dodatno je potvrđeno recitalom 15. Prema njemu, prilagodba propisa o nadležnosti Uredbe Bruxelles I je nužna radi interesa uzdržavanih osoba i sudske zaštite unutar Europske unije. Također, uobičajeno boravište tuženika u trećoj državi ne bi trebalo biti prepreka za primjenjivanje pravila Zajednice o nadležnosti, pa će se umjesto dosadašnjeg rješenja s nacionalnim pravom, ubuduće odrediti supsidijarna nadležnost suda određene države članice.⁶⁸ Vezano za dopustivost, ukoliko se tuženik koji uobičajeno ne boravi u državi u kojoj je pokrenut

⁶⁷ Clarkson, C. M. V., Hill, J., op. cit., str. 463.

⁶⁸ Recital 15.

postupak ne upusti u postupak pred sudom, nadležni sud zastaje s postupkom sve dok se ne dokaže da je tuženiku pravodobno dostavljeno pismeno o pokretanju postupka, ili ekvivalentno pismeno, tako da je mogao pripremiti svoju obranu ili da su u tom smislu poduzete sve potrebne mjere, kako bi se osiguralo pravo na pošteno suđenje. Ako je pismeno o pokretanju postupka ili ekvivalentno pismeno država morala slati u drugu državu članicu, primjenjuje se čl. 19. Uredbe (EZ) br. 1393/2007, umjesto gore navedene odredbe st. 1. koja se odnosi na dostavu, u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima, a kad te odredbe nisu mjerodavne primjenjuje se čl. 15. Haške konvencije iz 1965. godine o dostavi sudskih i izvansudskih pismena u građanskim i trgovačkim stvarima u inozemstvu.

8.3. Litispendencija

Članak 12. Uredbe o uzdržavanju propisuje da kad se pred sudovima različitih država članica vode postupci s istim zahtjevom i između stranaka, svi sudovi, osim onog suda pred kojim je prvo pokrenut postupak, zastaju s postupkom sve dok se ne utvrdi nadležnost tog suda pred kojim je postupak prvim pokrenut. Nakon utvrđivanja nadležnosti suda pred kojim je prvo pokrenut postupak, svi sudovi osim suda pred kojim je prvo pokrenut postupak proglašavaju se nenadležnim u korist tog suda. Dakle, iz ove odredbe jasno proizlazi da je pretpostavka za primjenu pravila o litispendenciji identitet predmeta spora i identitet stranaka.

Tumačenje litispendencije u smislu identiteta predmeta i stranaka, dao je sud Europske unije u svojoj sudskoj praksi, konkretnije u slučaju *Gubisch i Palumbo*.⁶⁹ Stranke spora su bile Gubisch Maschinenfabrik KG, sa sjedištem u Flensburgu, u Njemačkoj, i Giulio Palumbo s prebivalištem u Rimu, u Italiji, a spor se vodio oko činjenice obvezuje li ugovor stranke. Gospodin Palumbo je pokrenuo postupak pred Sudom u Rimu tražeći da sud utvrdi da ne postoji ugovor među njima jer je on povukao narudžbu prije nego je ona stigla do trgovačkog društva. Tvrdio je da ako ugovor i postoji, nije valjan jer nema njegove suglasnosti. Također, ako ugovor i jest valjan, trgovačko društvo je propustilo poštovati odredbe o vremenu isporuke. Trgovačko društvo je prigovorilo nadležnosti Suda u Rimu, jer je ono već pokrenulo postupak u Njemačkoj tražeći da se gospodinu Palumbu naloži ispunjenje ugovora. Dakle, pokrenuta su dva postupka, jedan u Italiji kojim se traži utvrđenje nevaljanosti ugovora od strane gospodina Palumba i jedan u Njemačkoj kojim trgovačko društvo traži isplatu, pa se postavilo pitanje jesu li ovi zahtjevi obuhvaćeni litispendencijom. Sud Europske unije utvrdio je da u ovom slučaju postoji identitet stranaka, a nebitno je u kojoj su stranke procesnoj poziciji, odnosno pojavljuje li se jedna

⁶⁹ Presuda Gubisch Maschinenfabrik KG v Giulio Palumbo od 8. prosinca 1987., C-144/86, EU:C:1987:528

stranka u jednom postupku u ulozi tužitelja, a u drugom, u ulozi tuženika i obrnuto. Nije važno što tužbeni zahtjevi nisu identični, zbog toga što je utvrđivanje valjanosti ugovora u središtu oba postupka i zbog toga postoji i identitet spora. U smislu definiranja predmeta spora, Sud Europske unije je rekao da tužbeni zahtjevi moraju biti istovjetni ili vrlo povezivi da bi se radilo o istom predmetu spora.⁷⁰ Ukoliko su tužbeni zahtjevi u tolikoj mjeri slični i spor se vodi među istim strankama, ispunjeni su uvjeti za litispendenciju⁷¹ jer kada bi sudovi usvojili oba tužbena zahtjeva, dobili bismo proturječne, odnosno kontradiktorne presude. Sud bi trebao prekinuti postupak dok sud pred kojim je prvim pokrenut postupak ne odluči o svojoj nadležnosti jer ako bi prvi sud smatrao da je nenadležan, a drugi se već prije bio oglasio nenadležnim, stranke bi ostale bez mogućnosti ostvarivanja svojih prava. Moguće je da se prvi sud proglasi nenadležnim, i onda drugi nastavi postupak, ali čim sud utvrdi da postoji litispendencija, on mora prekinuti postupak po službenoj dužnosti. Sudovi država članica ne mogu jedni drugima provjeravati nadležnost zbog suverenosti sudova što također vrijedi i za postupak priznanja i ovrhe, te zbog načela međusobnog povjerenja među državama članicama. Negativna strana čekanja dok prvi sud odluči o svojoj nadležnosti je gubitak vremena.

8.4. Povezani predmeti

U čl. 13. st. 3. Uredbe o uzdržavanju je navedeno što se, za potrebe Uredbe, smatra povezanim predmetima, pa tako tekst odredbe kaže se smatra da su parnice srodne kad su međusobno tako tijesno povezane da se njihovo zajedničko postupanje i odlučivanje čini opravdanim, a u svrhu izbjegavanja opasnosti od nepomirljivih odluka u odvojenim postupcima. Kao i pravilom o dvostrukoj litispendenciji, ovime se postiže ekonomičnost, sudovi su rasterećeniji, osigurava se pravna sigurnost građana i jednoobraznost u suđenju. U čl. 13. st. 1. i 2. jasno stoji da kad se pred sudovima različitih država članica vode povezani predmeti, svi sudovi, osim suda pred kojim je pokrenut postupak, mogu zastati s postupkom. U slučaju kad se vode prvostupanjski postupci, svi sudovi osim suda pred kojim je prvo pokrenut postupak mogu također na zahtjev jedne od strana odbiti nadležnost, ako je sud pred kojim je prvo pokrenut postupak nadležan za odlučivanje u predmetnim postupcima i ako njegovo zakonodavstvo dopušta spajanje predmeta.

Slučaj iz prakse Suda Europske unije relevantan za povezane predmete kao i tumačenje identiteta predmeta spora i stranaka je slučaj *Tatry*.⁷² Stranke su bile vlasnici tereta koji se

⁷⁰ Presuda *Gubisch v Palumbo* od 8. prosinca 1987., C-144/86, EU:C:1987:528, t. 17.

⁷¹ Presuda *Gantner Electronic* od 8. svibnja 2003., C-111/01, EU:C:2003:257

⁷² Presuda *Tatry v. Maciej Rataj* od 6. prosinca 1994., C-406/92, EU:C:1994:400

prevezio brodom Tatry s jedne strane i vlasnici broda Maciej Rataj, s druge strane. Godine 1988. došlo je do prijevoza sojinog ulja čiji su vlasnici bili razna trgovačka društva i taj je teret bio prevožen na brodu Tatry koji je bio u vlasništvu poljske kompanije. Dio tereta je prevožen iz Brazila za Rotterdam, a dio za Hamburg, pri čemu je došlo je do oštećenja tereta. Vlasnici tereta su smatrali da je do štete na teretu došlo zbog dizela i drugih goriva koja se koriste na brodu i smatrali su da su odgovorni vlasnici broda. Pokrenuli su postupke i vlasnici tereta protiv vlasnika broda i obrnuto, prva skupina postupaka u svezi negativnog deklaratornog zahtjeva, odnosno radi utvrđenja da tužitelj tuženiku nije dužan isplatu u pogledu odgovornosti za štetu, je pokrenuta u Nizozemskoj, dok se u Ujedinjenom Kraljevstvu vodila druga skupina postupka za isplatu pretrpjele štete. Postavilo se pitanje o postojanju identiteta stranaka u ovom slučaju te kako ga utvrditi ako postoji više stranaka, kao i ima li veze s utvrđivanjem iste osnove zahtjeva činjenica da su vlasnici broda podnijeli zahtjev *in personam*, a vlasnici tereta zahtjev za naknadu štete *in rem* prema brodu.⁷³ Sud je zaključio da pravna karakterizacija prema nacionalnom mjerodavnom pravu nije bitna za identitet spora. Pravilo o litispendenciji primjenjuje se samo u odnosu na iste stranke, bez obzira na njihove procesne položaje, a u odnosu na ostale stranke postupak se nastavlja. Sud je rekao da se, unatoč tome što svaki od ovih postupaka rezultira različitim presuda zbog različitosti u tužbenim zahtjevima, svejedno ovdje radi o identitetu spora. Razlog tome je što u ovom slučaju jedna presuda posljedično proizlazi iz druge pa iz tog razloga nije moguće o njima odlučivati u zasebnim parnicama.⁷⁴ Nacionalni sud je postavio i pitanje je li za postojanje povezanih postupaka nužno da postoji rizik od međusobno isključivih pravnih posljedica. Sud EU-a odgovorio je negativno jer kod povezanih postupaka ne treba nužno postojati rizik od donošenja isključivih pravnih posljedica, već je potrebno da postoji toliko bliska veza između predmeta da je svrsishodno raspravljati postupke zajedno i donijeti jednu odluku.

8.5. Privremene i zaštitne mjere

U čl. 14. Uredbe o uzdržavanju 4/2009 sadržana je odredba u svezi s privremenim mjerama, uključivo i zaštitnim, koja navodi da se pred sudovima država članica može podnijeti zahtjev za donošenjem privremenih mjera uključujući i zaštitne mjere koje su predviđene pravom te države, čak i kad su u skladu s Uredbom za odlučivanje o meritumu stvari nadležni sudovi druge države članice. Prema tomu, sud koji je nadležan za donošenje meritorne odluke može

⁷³ Presuda Tatra, C-406/92, EU:C:1994:400, t. 45.

⁷⁴ Lovrić, Viktorija, Međunarodna sudska nadležnost – neka pitanja međunarodne sudske nadležnosti za građanske i trgovačke stvari, materijali za radionicu, dostupno na: www.vtsrh.hr/uploads/.../europsko_pravo-medunarodna_sudska_nadleznost.doc, (posjećeno: 14.08.2016.)

donijeti privremenu mjeru, ali je to prema ovom članku dopušteno čak i onom sudu koji ne odlučuje o meritumu spora, ako se te mjere mogu predvidjeti pravom te države. „Uredba o uzdržavanju u pogledu privremenih mjera slijedi rješenja Uredbe Bruxelles I, te se shodno primjenjuje tumačenje čl. 31, odnosno čl. 46. Uredbe Bruxelles I (...) Ipak, ukoliko prihvatimo tumačenje EU suda u pogledu Uredbe Bruxelles II bis, takve mjere su donesene u skladu s nacionalnim pravom i one ne mogu kolati na europskom pravosudnom području prema pravilima Uredbe.“⁷⁵

Primjere za gore navedeno pronalazimo i u sudskoj praksi hrvatskih sudova. Primjerice, Županijski sud u Splitu je odlučujući o žalbi tuženika protiv Općinskog suda u Čakovcu donio rješenje kojim se žalba odbija i potvrđuje rješenje suda u Čakovcu. U spomenutoj žalbi, tuženik je uložio prigovor o nenadležnost suda u Čakovcu, no Županijski sud u Splitu takve navode pronalazi neosnovanima, te odbija tužbu. Prema činjeničnom supstratu, tužiteljica je protiv tuženika podnijela tužbu Općinskom sudu u Čakovcu radi razvoda braka, povjeravanja maloljetnog djeteta istoj, održavanje susreta i druženja maloljetnog djeteta sa ocem i uzdržavanja s prijedlogom za donošenjem privremene mjere. Tuženik je osporavao tu nadležnost, smatrajući da je nadležan sud u Njemačkoj pred kojim je on podnio zahtjev za uređenjem skrbništva nad maloljetnim djetetom. Prvostupanjski sud je utvrdio da je u Njemačkoj podnesena tužba zbog utvrđivanja skrbništva, a u Hrvatskoj zbog razvoda pa se ne može raditi o litispendenciji, jer su tužbeni zahtjevi u bitnome različiti. Stranke u ovom postupku imaju prebivalište i državljanstvo u Hrvatskoj, a prijavljeni su na njemačkoj adresi kao i njihovo maloljetno dijete, pa je prema tome progovor nenadležnosti neosnovan prema čl. 61. st. 1. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja. Odluka o neosnovanosti tuženikova prigovora temelji se i na čl. 20. st. 1 Uredbe Bruxelles II bis prema kojem je hrvatski sud stvarno nadležan za odlučivanje o privremenoj mjeri, dok tuženik nije dokazao postojanje postupka radi razvoda braka, povjeravanja i uzdržavanja u Njemačkoj pa se ne može uzeti u obzir nadležnost njemačkog suda za određivanje privremene mjere. Iz dostavljenih dokaza razvidno je da je postupak koji je tuženik pokrenuo u Njemačkoj pokrenut nakon postupka za razvod braka od strane tužiteljice u Hrvatskoj, što prema čl. 19. u skladu s čl. 3. Uredbe Bruxelles II bis dokazuje nadležnost suda u Čakovcu.⁷⁶

⁷⁵ Župan, M., Procesno-pravni..., op.cit., str. 159.-160.

⁷⁶ Županijski sud u Splitu, Gž Ob-113/2016 od 21.3.2016.

V. ZAKLJUČAK

Uzdržavanje kao obiteljskoppravna ustanova je jedan od osobnoimovinskih učinaka obiteljskopravnih odnosa koji nastaje između određenih članova obitelji. Temelji se na solidarnosti, uzajamnom poštovanju i pomaganju svih članova obitelji i kao takvo trebalo bi se podrazumijevati unutar najbližih srodnika, međutim, problemi nastaju kad se, iz bilo kojeg razloga, uzdržavanje ne daje dobrovoljno pa je potrebno ostvarivati sudskim putem. Takve situacije su još kompleksnije i delikatnije kad postoji i prekogranični element, s obzirom da takvu osjetljivu materiju nije jednostavno urediti i riješiti ni unutar iste države.

Europska zajednica je 18. prosinca 2008. godine donijela Uredbu o uzdržavanju 4/2009 koja se smatra do sad najsveobuhvatnijim i najučinkovitijim rješenjem za ostvarivanje zahtjeva za uzdržavanje i dobivanje izvršive odluke u svim državama članicama na najjednostavniji način od svih prijašnjih. Procesu donošenja Uredbe prethodili su brojni drugi akti i predmeti iz sudske prakse, pomno proučavani kako bi se izbjegli svi mogući nedostaci i pronašlo najadekvatnije rješenje za sporove u svezi međunarodnog uzdržavanja.

Pravila o međunarodnoj nadležnosti sadržana u Uredbi o uzdržavanju zaista su detaljno uredila odnosnu tematiku i pružila puno jasnije mogućnosti za ostvarivanje prava u državama članicama te zaštitila kategoriju uzdržavanih osoba. Kako statistički podatci pokazuju da broj zahtjeva za uzdržavanjem raste, i u Hrvatskoj i na cijelom području EU-a, značaj ove Uredbe je izuzetan i može se slobodno konstatirati da je ispunila svoj cilj, odnosno da uistinu jest unificirani instrument u području obveza uzdržavanja koji bez nepotrebnih formalnosti omogućava uzdržavanoj osobi ostvarenje svojih prava i dobivanje odluke koje je lako ovršiva u svim državama članicama.

VI. POPIS KRATICA

KRATICA ZNAČENJE

čl.	članak
EU	Europska unija
ibid.	ibidem
itd.	i tako dalje
loc. cit.	locus citatum
NN	Narodne novine
NN MU	Narodne novine – Međunarodni ugovori
op. cit.	opus citatum
RH	Republika Hrvatska
SL	Službeni list Europske unije
st.	stavak
t.	točka
tzv.	takozvani

VII. POPIS LITERATURE

a) knjige:

1. Alinčić, Mira, Hrabar, Dubravka, Jakovac-Lozić, Dijana, Korać Graovac, Aleksandra, *Obiteljsko pravo, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Zagreb, Narodne novine, 2007.
2. Berdica, Josip, Tučak, Ivana, *Uzorak naše kulture: razvod braka*, u: Rešetar, Branka, Župan, Mirela (ur.), *Imovinskopravni aspekti razvoda braka*, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2011., str. 15-41.
3. Clarkson, C. M. V., Hill, Jonathan, *The Conflict of Laws*, New York, Oxford University Press Inc., 2011.
4. Douga, Alexandra, Koumpli, Vassiliki, *Cross-border maintenance obligations in Europe: the EU Maintenance Regulation*, Hellenic Institute of International and Foreign Law, Hellenic Institute of International and Foreign Law, Athens, 2014.
5. Lagarde, P., *Observations sur l'articulation des questions de statut personnel et des questions alimentaires dans l'application des conventions de droit international privé; Conflits et harmonisation: Mélanges Alfred E. von Overbeck*, Fribourg, 1990.
6. Parenta, Iva, Pavišić (ur.), Berislav, *Zbirka propisa o djeci*, Rijeka, Paradox d.o.o. Rijeka, 2016.
7. Šeparović, Miroslav, *Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi*, Zagreb, Novi informator d.o.o., 2014.
8. Župan, Mirela, Poretti, Paula, *Concentration of jurisdiction in cross-border family matters – child abduction at focus*, u: Vinković, Mario (uredio), *New developments in EU labour, equality and human rights law*, Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek Faculty of Law and Jean Monnet Chair in EU Labour, Equality and Human Rights Law, 2015., str. 341-357.
9. Župan, Mirela, *Europski prekogranični obiteljski postupci*, u: Ljubanović, Boris, [et al.], *Procesno – pravni aspekti prava EU*, Osijek, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2016., str. 125-167.
10. Župan, Mirela, *Uzdržavanje u pravu Europske unije*, u: Bodiroga-Vukobrat, Nada...[et al.], *Europsko obiteljsko pravo*, Zagreb, Narodne novine d.d., 2013., str. 251-273.

b) doktorske disertacije:

1. Župan, Mirela, Ostvarivanje prava djeteta na uzdržavanje u međunarodnom privatnom pravu Europske unije, doktorska disertacija, Rijeka, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2009.

c) članci u časopisima:

1. Duraković, Anita, Ostvarivanje izdržavanja djeteta u prekograničnim predmetima, Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, Mostar, 2015., str. 163-183.
2. Korać-Graovac, Aleksandra, Klasiček, Dubravka, Neka pitanja ostvarenja prava na obiteljskopravno uzdržavanje s međunarodnim elementom, Pravni vjesnik, god. 23, br. 3-4, Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2007., str. 173-194.
3. Miše, Dino, Europsko obiteljsko pravo: sadašnjost i budućnost - harmonizacija ili unifikacija?, Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, vol. 48., no. 98., 2015., str. 53-73.
4. Šimović, Ivan, Uzdržavanje bračnih i izvanbračnih drugova te istospolnih partnera – hrvatska rješenja i europski kontekst, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2011., str. 257-290.

d) vrela s interneta:

1. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations, dostupno na: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/acquis_en.htm, (posjećeno: 06.08.2016.)
2. Green paper – Maintenance obligations, dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52004DC0254>, (posjećeno: 27.07.2016)
3. Izvješće Komisije Europskom parlamentu, Vijeću i Europskom gospodarskom i socijalnom odboru o primjeni Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, dostupno na: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/HR/1-2014-225-HR-F1-1.Pdf>, (posjećeno: 19.07.2016)
4. Konvencija o pravima djeteta, dostupno na: http://www.dijete.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=107, (posjećeno: 23.07.2016)
5. Lovrić, Viktorija, Međunarodna sudska nadležnost – neka pitanja međunarodne sudske nadležnosti za građanske i trgovačke stvari, materijali za radionicu, dostupno

- na: www.vtsrh.hr/uploads/.../europsko_pravo-medunarodna_sudska_nadleznost.doc,
(posjećeno: 14.08.2016.)
6. Ljubetić, Maja, Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2006., dostupno na:
https://www.ffst.unist.hr/images/50013806/Ljubetic_022006.pdf, (posjećeno: 18.07.2016)
 7. Određivanje nadležnosti suda RH u sporovima s međunarodnim elementom, dostupno na: <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=8940>
 8. Ostvarivanje alimentacije u inozemstvu, dostupno na:
http://www.dijete.hr/Dokumenti/novi%20dokumenti/ostvarivanje_alimentacije_u_inozemstvu.pdf
 9. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., kućanstva i obitelji, dostupno na:
<http://www.dzs.hr/>, (posjećeno: 18.07.2016.)
 10. Publikacija „Žene i muškarci u Hrvatskoj 2016.“, dostupno na:
http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2016.pdf, (posjećeno: 18.07.2016.)
 11. The social situation in the European Union 2003, dostupno na:
<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6700&langId=en>, (posjećeno: 18.07.2016.)
 12. Tyzack, William, Lewis, Rhiannon, Mapping the jurisdiction minefield: steering clear of the traps of the EU Maintenance Regulation, dostupno na:
www.dawsoncornwell.com/en/documents/RKL_EUMaint.pdf, (posjećeno: 14.09.2016.)
 13. Župan, Mirela, Drventić, Martina, Sustav središnjih tijela kroz europski model naplate prekograničnog uzdržavanja, pregledni naučni rad, dostupno na:
<http://eprints.ibu.edu.ba/2994/>, (posjećeno: 06.08.2016.)
- e) hrvatski pravni propisi
1. Obiteljski zakon, NN br. 103/15
 2. Ovršni zakon, NN br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16
 3. Ustav Republike Hrvatske, NN br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14 (pročišćeni tekst)

4. Zakon o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009 o području nadležnosti, mjerodavnog prava, priznanja i izvršenja odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obveze uzdržavanja, NN br. 127/13
5. Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, NN br. 53/91, 88/01
6. Zakon o socijalnoj skrbi, NN br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16
7. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN br. 92/14

f) međunarodni i europski pravni propisi

1. Deklaracija o pravima djeteta, dostupno na: dostupno na:
<http://www.unicef.org/malaysia/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf>
2. Konvencija o međunarodnoj naplati potpore za djecu i drugih oblika obveza uzdržavanja, dostupno na <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=131>
3. Konvencija o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudske odluke u građanskim i trgovačkim stvarima, dostupno na:
<http://www.europeancivilaw.com/legislation/luganocon2007.htm>
4. Konvencija o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja, dostupno na:
<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=86>
5. Konvencija o priznanju i ovrsi odluka o uzdržavanju, dostupno na:
<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=85>
6. Konvencija UN-a o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu, Službeni list FNRJ broj 20/58 - Međunarodni ugovori 2-23/1960
7. Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja, dostupno na:
<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=133>
8. Uredba Vijeća (EZ) br. 4/2009 o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudske odluke te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R0004&from=en>
9. Uredba Vijeća (EZ) br. 2001/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudske odluke u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, dostupno na:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex:32003R2201>

10. Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 o nadležnosti, priznanju i ovrsi sudskih odluka u bračnim predmetima i predmetima o roditeljskoj odgovornosti, kojom se ukida Uredba (EZ) br. 1347/2000 dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:338:0001:0029:EN:PDF>

g) sudska praksa:

1. Presuda A protiv B, 16. srpnja 2015., C-184/14, EU:C:2015:479
2. Presuda Gantner Electronic, 8. svibnja 2003., C-111/01, EU:C:2003:257
3. Presuda Gubisch Maschinenfabrik KG v Giulio Palumbo, 8. prosinca 1987., C-144/86, EU:C:1987:528
4. Presuda Hadadi/Mesko, 16. lipnja 2009., C-168/08, EU:C:2009:474
5. Presuda u spojenim predmetima Sanders i Huber, 18. prosinca 2014., C-400/13, C-408/13, EU:C:2014:2461
6. Presuda Tatry v. Maciej Rataj, 6. prosinca 1994., C-406/92, EU:C:1994:400
7. Županijski sud u Splitu, Gž Ob-113/2016 od 21.3.2016.
8. Županijski sud u Dubrovniku, Gž. 1366/14 od 15.10.2014.